

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Ústav informačních studií a knihovnictví
Informace média a knižní kultura

Diplomová práce

Bc. Lucie Dorážková

Postoj studentů k využití fyzických fondů knihoven

*Students' attitudes toward the use of physical library
collections*

Praha 2024

Vedoucí práce
PhDr. Barbora Drobíková, Ph.D

Poděkování:

Ráda bych poděkovala své vedoucí práce PhDr. Barboře Drobíkové, Ph.D za její odborné vedení, cenné rady a vstřícnost při konzultacích. Také bych ráda poděkovala ostatním vyučujícím a kolegům v práci za jejich rady a trpělivost s mými dotazy. Nakonec nesmím zapomenout na rodinu a kamarády, kteří mě podporovali po celou dobu.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval/a samostatně, že jsem řádně citoval/a všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne .....

.....

Lucie Dorážková

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá postojem studentů vysokých škol k využití fyzickému fondu knihoven. Konkrétně jsou zjišťovány bariéry, které studenti při využívání tohoto fondu mají, a možnosti, jak jeho využití zvýšit. K zodpovězení výzkumných otázek byla použita kvalitativní metoda polostrukturovaných rozhovorů. Výzkum byl proveden mezi studenty Univerzity Karlovy napříč obory a se zaměřením na akademické knihovny. Ukázalo se, že v této otázce hraje roli několik aspektů, jako je třeba obor studentů či požadavky profesorů. Nejčastějšími bariérami je poté nedostatek výtisků žádaných knih, vzdálenost a otevírací doba. Lze konstatovat, že celkově studenti používají více elektronických zdrojů. Knihovny ale do jejich životů určitě patří, jen novými způsoby.

Klíčová slova

akademické knihovny, studenti, využití fyzických fondů, knihovna, fyzický fond, výpůjčky, výpůjčky fyzického fondu, výpůjční služby

Abstract

This thesis deals with the attitude of university students toward the use of physical collection of libraries. Specifically, the barriers students have when using this collection and the possibilities of increasing its use are being determined. A qualitative method of semi-structured interviews was used to answer the research questions. The research was conducted among Charles University students across disciplines and focused on academic libraries. Several aspects play a role in this question, such as the students' major or the professors' requirements. The most common barriers are the lack of copies of the requested books, distance and opening hours. Students use many e-resources today, and libraries as institutions are an insistent part of their lives in different ways.

Keywords

academic libraries, students, use of library collection, library, physical collection, loans, loans of physical collection, lending services

1 Obsah

1	Obsah.....	6
2	Úvod.....	8
3	Definice fyzického knihovního fondu	10
3.1	Limits – co vše do něj může patřit?	11
4	Stav v zahraničí	13
4.1	Dříve	13
4.2	Současnost	14
5	Studenti a jejich postoj	18
5.1	Stav v ČR	18
5.1.1	Univerzita Karlova	21
5.1.2	Masarykova univerzita	22
6	Komunikace vědeckých poznatků v rámci oborů.....	24
7	Metodologie.....	25
7.1	Sběr dat (respondenti).....	26
7.2	Výzkumné otázky	27
8	Výsledky – analýza rozhovorů	28
8.1	Respondenti	28
8.2	Obor studia	30
8.3	Seznamy literatury	32
8.4	Knihovny.....	33
8.4.1	Navštěvované knihovny na UK	34
8.4.2	Navštěvované knihovny mimo UK	35
8.4.3	Které knihovně dám přednost?	35
8.4.4	Půjčování celá UK	36
8.5	Střední škola.....	36
8.6	Fyzické zdroje	36
8.6.1	Za jakým účelem si studenti knihy půjčují?	37
8.6.2	Seminární práce.....	38
8.6.3	Volný výběr, či rezervace?	38
8.6.4	Další aspekty	39
8.6.5	Kde sháníte e-zdroje?	42
8.7	Tištěné vs. elektronické zdroje	43
8.8	Covid-19.....	44
8.9	Krátkodobé vs. dlouhodobé studium.....	45

8.10	Bariéry.....	46
8.10.1	Otevírací doba.....	46
8.10.2	Vzdálenost.....	48
8.10.3	Málo výtisků.....	48
8.10.4	Knihovna nemá knihy, které potřebuju.....	49
8.10.5	Délka výpůjční doby.....	50
8.10.6	Maximální počet výpůjček.....	51
8.10.7	Fyzická váha knih.....	51
8.10.8	Prezenční výpůjčka.....	51
8.10.9	Moc rušno a málo studijních míst.....	51
8.10.10	Komfort.....	52
8.10.11	Turnikety.....	52
8.10.12	Poplatky.....	53
8.10.13	Orientace v knihovně.....	54
8.10.14	Další bariéry.....	55
8.11	Co není bariérou?.....	56
8.12	Co mohou knihovny udělat?.....	56
8.13	Návrhy na zlepšení.....	59
8.14	Negativní zkušenost.....	61
8.15	Zahraniční zkušenost.....	62
9	Limity.....	66
10	Diskuze.....	67
10.1	Možnosti dalšího výzkumu.....	68
11	Závěr.....	69
12	Seznam zkratk.....	70
13	Zdroje.....	71
14	Seznam grafů a tabulek.....	76
15	Přílohy.....	77

2 Úvod

Cílem této práce je zjistit, jaké bariéry mají studenti při využívání fyzických fondů knihoven. Případně, jak moc se tyto fondy využívají a jaké okolnosti na to mají vliv. Práce cílí primárně na studenty vysokých škol a akademické knihovny.¹

V teoretické části práce je nejprve definován fyzický fond knihoven pro účely této práce. Dále jsou shrnuty dosavadní zahraniční výzkumy, které na toto téma proběhly, od těch prvních až po ty nejnovější. Opomenuto není ani české prostředí, kde se v posledních letech otázka využití fyzického fondu knihoven objevuje stále častěji. Primárně právě v univerzitních knihovnách, které se přizpůsobují době a nabízejí značné množství zdrojů elektronických.

Výzkumná část je zaměřena na studenty Univerzity Karlovy, se kterými byly provedeny polostrukturované rozhovory. Analýzou těchto rozhovorů byly definovány bariéry a okolnosti, které mají vliv na využívání fyzických fondů akademických knihoven. Nejprve je sepsána metodologie spolu s výzkumnými otázkami, následují samotné výsledky a jejich interpretace. Závěrem práce jsou zmíněny limity výzkumu a diskuze.

Podnětem ke vzniku této práce byla diskuse, kterou jsem vedla s několika lidmi ve svém okolí. Tato diskuse se týkala právě využití fyzických a elektronických zdrojů, z čehož vyplývalo, že elektronické zdroje, alespoň v akademickém a vědeckém prostředí, začínají převyšovat zdroje fyzické. Nabízela se tedy otázka, proč se o fyzické zdroje stará početně mnohem více zaměstnanců, když jejich využití už není takové. O zdroje elektronické se stará zaměstnanců značně méně, a přitom využití je minimálně stejné, ne-li vyšší. Je jasné, že fyzické zdroje samy o sobě potřebují více lidí na údržbu a také je složitější k jejich obstarání využít automatizace. Práce se tedy snaží zodpovědět otázku, zda tomu tak opravdu je a jak se na celou situaci dívají právě studenti, tedy cíloví uživatelé těchto knihoven. Je možné nějak pomoci tomu, aby se fyzické fondy využívaly i nadále, nebo už v aktuální době nemají šanci? Mohou tomu nějak pomoci právě samy knihovny?

---

¹ Pro účely této práce se mezi akademické knihovny řadí knihovny působící pod univerzitami, tedy by se dalo říci knihovny univerzitní, či vysokoškolské. Např. knihovny Univerzity Karlovy.

V závěru jednoho článku je zmíněno, že přivést studenty zpět do knihoven k využívání fyzických fondů může selhat v případě, že jsou k dispozici online alternativy. Existuje několik navrhovaných řešení jako např. přidání kavárny, počítačů a studoven do akademických knihoven. Toto řešení ale pouze zvýší návštěvnost knihoven, nikoliv oběh fyzického fondu.

Martel ve svém článku z roku 2008 píše, že oběh knih a seriálů byl vždy jedním z nejdůležitějších měřítek výkonu knihoven. Platí to ale i dnes pro akademické knihovny, které mají značnou část fondu elektronických knih a časopisů?

Na našem území se těmito otázkami nepřímo zabýval jeden výzkum (Prázová, 2023), jehož hlavním cílem byl ale tzv. blended learning. Výzkum se díval na různé otázky z pohledu tří stran (studentů, akademiků a vysokoškolských knihoven). Získané informace byly poté porovnány a analyzovány. V diskusi tohoto článku bylo doporučeno provést kvalitativní metodu výzkumu na různé dílčí části. Na základě tohoto doporučení jsem se rozhodla ve svém výzkumu využít právě kvalitativní metodu rozhovorů.

Práce má od úvodu po závěr 118 334 znaků včetně mezer, tedy 65 normostran.

3 Definice fyzického knihovního fondu

Dle oborové literatury je knihovní fond definován jako „*uspořádaný soubor knihovních jednotek, který je zpracován v katalogu knihovny, vhodně uložen a zpřístupňován uživatelům*“ (Krčál, 2018).

Zároveň je ve stejné knize o knihovním fondu psáno, že ho buduje knihovna, a to tak, aby vyhovoval jejímu zaměření a specializaci. Jedná se o živý soubor, jelikož je průběžně doplňován a pravidelně jsou vyřazovány zastaralé nebo poškozené dokumenty.

Knihovní fond se skládá z knihovních jednotek, které jsou definované jako „*samostatný dokument ve fondu knihovny*“ (Vodičková, 1965).

Nyní je zde trochu blíže popsáno, jak je fyzický fond definován pro potřeby této práce. Jak je napsáno již v názvu, tato práce se zaměřuje na fyzický knihovní fond. Pod fyzický fond spadá vše, co se nachází fyzicky v knihovně. Tedy knihy, časopisy a další předměty, které knihovna půjčuje svým uživatelům.

Termín fyzický fond knihoven není vydefinován v oborové terminologické databázi TDKIV (Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy). V minulosti nejspíše tento fond definici nepotřeboval, protože šlo o jediný fond knihovny, tedy o vše, co knihovna nabízela. Dnes už je ale jeho definice potřeba, aby mohl být odlišen od fondu elektronického. V TDKIV se nejvíce termínu fyzický fond podobá termín cirkulační fond, a jelikož v angličtině je v této souvislosti často používán termín „*circulation of book*“, tak by se i tento termín dal použít.

Definice cirkulačního fondu podle výše zmíněné databáze zní: „*Vybrané tituly nových přírůstků přednostně zapůjčované jiným knihovnám nebo institucím či jednotlivým uživatelům*“ (Šnýdr).

Fyzický fond lze měřit primárně oběhem výpůjček, tedy tím, kolikrát se daný dokument někomu zapůjčil. Při měření oběhu výpůjček fyzických fondů se často zahrnují pouze výpůjčky absenční, nikoliv prezenční.

Některé studie (Rose-Wiles, 2020) ale dokazují, že prezenční výpůjčky zahrnují zhruba 30 % všech výpůjček, a tudíž je do zkoumání využití fyzického fondu

knihovny nelze nezahrnout. Při prezenčních výpůjčkách si studenti půjčují také fyzický fond knihoven, jen jinou formou.

3.1 Limity – co vše do něj může patřit?

Ve článku Rose-Wiles z roku 2020 je zmíněno, že trend poklesu oběhu fyzických knih je sledován posledních několik let. Toto téma dnes není novým tématem, ale je na něj kladen mnohem větší důraz v závislosti na velkém nárůstu e-knih a elektronických zdrojů všeobecně. Ve starších studiích ale často nebývají zahrnuty statistiky výpůjček prezenčních. Je tedy zajímavé se zamyslet i nad tím, jak je tomu dnes.

Z vlastní zkušenosti, jelikož pracuji v Ústřední knihovně UK, vím, že například v této univerzitní knihovně také nejsou do výpůjček, které se objevují ve statistikách, prezenční výpůjčky započítány. Je tedy potřeba myslet na to, že to může uvedená data určitým způsobem limitovat.

Ve svém výzkumu z roku 2020 zahrnuje Rose-Wiles do měření oběhu fyzického fondu jak absenční, tak i prezenční výpůjčky. Výzkum proběhl na Seton Hall University mezi lety 2015–2018 a bude ještě dále zmíněn.

Mezi další limity lze zařadit fakt, že fyzický fond si každá knihovna definuje sama. Stejně jako to, co vše zahrne do výpůjček. Různé knihovny mohou mezi výpůjčky řadit různé věci. Např. v rámci Univerzity Karlovy se do výpůjček započítávají i klíčky od studoven, různé modely pro studenty medicíny, notebooky a „vypůjčení“ licence Grammarly Premium. Je tedy třeba si uvědomit, že v rámci porovnávání počtu výpůjček mezi jednotlivými univerzitními knihovnami může mít ve svém čísle každá knihovna zahrnuty i jiné věci než jen běžné fyzické dokumenty.

Jako další limit je třeba vzít v potaz roky pandemie covid-19, kdy byly v určité době knihovny zavřeny a cirkulace fyzického fondu knihoven byla výrazně omezena. Pandemie mohla mít vliv nejen na čísla ve statistikách, ale také mohla studenty i vyučující donutit používat více elektronické zdroje. Tento značný nárůst ve využívání elektronických zdrojů může vést do budoucna k ještě nižšímu využívání fyzických fondů knihoven.

Oblíbenost elektronických informačních zdrojů u studentů a akademiků lze nalézt v např. v jednom výzkumu z českého prostředí (Prázová, 2023). Tento výzkum se

zaměřuje na blended learning v českém vysokoškolském prostředí po pandemii covid-19. Právě k této formě výuky poskytují univerzitní knihovny oporu, např. v podobě elektronických zdrojů. Ve výzkumu je také potvrzen nárůst používání elektronických zdrojů u studentů i akademiků v posledních letech.

4 Stav v zahraničí

4.1 Dříve

V meta-studii (Martel, 2008), která pokrývá roky 1995–2006 a zaměřuje se na využití a oběh fyzického fondu akademických knihoven, je zmíněno, že popularita elektronických zdrojů, a hlavně jejich dostupnost téměř odkudkoliv a kdykoliv, je jeden z důvodů, proč studenti chodí do knihoven o něco méně než v letech, kdy ještě elektronické zdroje neexistovaly, nebo k nim nebyl přístup. Je zajímavé, že tento trend, který dnes sledujeme ve všech knihovnách, byl zaznamenán už na počátku našeho století.

Jedna ze studií zahrnutá ve výše zmíněné meta-studii týkající se oběhu knih mezi lety 1995–2004 byla provedena na školách Ivy League (česky Břečťanové ligy)². Ukázalo se, že zatímco na Kolumbijské univerzitě a univerzitách Harvard a Yale oběh knih vzrostl ze 72 na 74 %, na univerzitě v Princetonu byl zaznamenán pokles o 46 %. Celkově byl ale pozorován nárůst o 24 %.

Oproti tomu mezi lety 2004–2006 se situace otočila. Oběh klesl z 7 757 000 na 6 351 000 výpůjček. Pokles je zaznamenán i v akademických knihovnách, které spadají pod ARL (Association of Research Libraries). Akademické knihovny se zaměřením na právo zaznamenaly pokles o 7 %, knihovny se zaměřením na medicínu pokles o 58 % a knihovny státních škol pokles o 20 %. Jediný nárůst zaznamenaly knihovny škol Ivy League, a to o 2 %. Velmi výrazný pokles je vidět na Kalifornské státní univerzitě, kde jde o 43 % (Martel, 2008).

Zajímavé je také zjištění, že mezi lety 1998–2003 se využití tištěných periodik snížilo o 43 %, zatímco celkové využití časopisů v jakékoliv podobě vzrostlo o 746 %, což nám potvrzuje, že elektronické zdroje – v tomto případě časopisy – začínají být velmi oblíbené (Martel, 2008).

Do fyzického fondu knihoven mimo jiné patří i vládní dokumenty, které ale akademické knihovny přestaly kupovat v tištěné podobě. Fyzický fond vládních dokumentů měl tedy postupně méně přírůstků. Rostoucí nákup elektronických

---

² Do Břečťanové ligy patří osm elitních soukromých škol na východním pobřeží USA (Harvard, Princeton, Yale, Columbia, Cornell, Dartmouth, Pennsylvania a Brown).

zdrojů dokazuje rozpočet, který je na ně v akademických knihovnách určen. Podle studie (Martel, 2008) vzrostl rozpočet na elektronické informační zdroje (dále jen EIZ) mezi lety 1999–2006 o více než 37 % (Martel, 2008).

Pokles využívání fyzického fondu akademické knihovny na Seton Hall University (SHU) je zaznamenán i ve výzkumu Rose-Wiles z roku 2013. Zmíněno je i rozdělování financí, kdy každým rokem dávají akademické knihovny více peněz na nákup elektronických zdrojů, a ubírají naopak na knihy fyzické. Dále se v článku lze dočíst, že z některých výzkumů v této době vycházelo, že e-knihy a celkově e-zdroje jsou využívány hlavně při čtení krátkých textů a úseků. Pokud mělo jít o to přečíst celou knihu, stále vedly knihy tištěné, i když někdy jen proto, že studenti nevěděli, jak se ke knihám v online prostředí dostat.

Součástí stejného výzkumu byla mimo jiné i snaha zjistit, do jakých oborů lze zařadit tištěné knihy v knihovně. Přes 50 % z nich se týkalo humanitních věd – nejvíce v oborech historie, náboženství a jazyků.

Co se týká oběhu dokumentů, bylo zjištěno, že mezi lety 2005–2008 bylo alespoň jednou v oběhu 21,5 % knih z celého fondu knihovny. V závěru je řečeno, že důvody pro nízký oběh knih jsou dva – fond nevyhovuje potřebám uživatelů a potřeba uživatelů využívat tištěné knihy je nízká sama o sobě. Zmíněno je i, že na základě výzkumu investovala daná knihovna do programu PDA (Patron Driven Acquisition)³. Ten se týká e-knih, ale ani zdaleka není předpokládáno, že by e-knihy kompletně nahradily tištěnou sekci. Jedním z důvodů může být, že v daném roce byl pojem PDA poměrně novým a neposkytovali ho všichni dodavatelé e-knih, ani nebyly všechny knihy dostupné v e-verzi.

4.2 Současnost

Rose-Wiles (2020) pokračovala ve svém výzkumu i mezi lety 2015–2018 ve Walsh Library. Zaměřila se při něm hlavně na oběh knih v dané knihovně. Do svého výzkumu zahrнула jak prezenční, tak absenční výpůjčky. V roce 2015 bylo půjčeno (oběma formami) přes 15 383 tištěných knih. O tři roky později roku 2018 to bylo

---

³ Jedná se o typ akvizice, kdy se tituly pořizují na základě zájmu čtenářů. Titul se poté pořídí v momentě, kdy o něj uživatel požádá.

už jen 9 624 knih. Pokles tedy dosáhl 37 %. Autorka dále odkazuje na svůj předchozí výzkum z roku 2018, kde byl pokles mezi lety 2005–2009 23 %.

Dále výzkum uvádí, že zatímco v prvním roce zkoumání bylo využito, jakýmkoliv způsobem, 3,9 % z fondu knihovny, v roce 2018 to bylo jen 2,5 %. Opomenuty nejsou ani e-knihy, kde ale autorka přišla na to, že ani ty nejsou mezi studenty více populární, což bude narážet i na problém, že knihy jako takové jsou pro studenty náročnější na zpracování a porozumění a práce s nimi je celkově složitější. Jeden z důvodů, proč právě oběh fyzického fondu akademických knihoven stále klesá může být i to, že knihy tvoří většinu fondů a knihy samy o sobě ztrácí u studentů na oblíbenosti.

V diskuzi výše zmiňovaného výzkumu je poukázáno na to, že i sami profesori a pedagogové mohou mít vliv na počty výpůjček knih z knihoven. Stále více se totiž zadávají skupinové projekty, kde je potřeba kromě čtení také něco aktivně vytvářet. A naopak úkoly typu „přečtěte knihu“, či seznamy literatury postupně mizí.

Další z novějších výzkumů (Yuan, 2017) proběhl ve třech knihovnách na University of Toronto (největší akademické knihovně v Kanadě) a zaměřoval se na to, kterou formu knihy si uživatelé spíše vyberou – je-li daný dokument dostupný v obou formách. Fakt, že existují některé knihy v obou formátech, má značný vliv na to, jak jsou monografie používány, uchovány a publikovány. Jako příklad lze uvést, že dříve se nakupovalo mnoho kopií jedné knihy a dnes se to díky e-knihám mění. UTL (University of Toronto Library) stále kupuje tištěné knihy hlavně z oblasti humanitních a sociálních věd. Naopak z oblasti vědy, technologií a medicíny pořizuje knihy pouze na vyžádání.

Výsledky tohoto výzkumu ukázaly, že nejvíce se z vybraného vzorku půjčují knihy v obou podobách (tzn. tituly, které knihovny nabízí online i v tištěné podobě), cca kolem 45 % knih. 21 % knih se nepůjčuje vůbec. Zbytek je rozdělen mezi knihy, které se půjčují jen online (12 %) a jen fyzicky (22 %). Celkově bylo vypůjčeno v tištěné podobě 30 805 knih a zobrazeno online bylo 351 752 e-knih. Tištěné knihy se nejvíce používaly 2–5x – 27 % výběru. Pokud by se vyloučily ze vzorku knihy, které nebyly půjčené ani jednou, zvedl by se počet vypůjčených titulů na 41,4 %. U elektronických knih to bylo mezi jedním až deseti použitými, což vyšlo na 24,5 % – po vyloučení nepoužívaných titulů to bylo 42,8 %.

Mezi celkové závěry patří, že kolekce UTL jsou hojně využívány. 79 % titulů bylo využito v jakékoliv podobě. 45 % titulů bylo dále použito v obou podobách. Data také ukázala, že tištěné tituly byly používány i několik let po jejich vydání a že zpřístupnění knih v elektronické podobě nevedlo k rychlému nahrazení tištěných zdrojů. Zmíněno je ale i, že porovnávání těchto dvou formátů má své limity. Například u fyzických fondů jde většinou o dlouhodobý proces/výpůjčku, zatímco u elektronických titulů jde o krátký časový úsek a jsou zaznamenána i nahlédnutí do dokumentů. Ty u tištěných knih nelze sledovat. Z toho tedy plyne, že oba formáty mají své zastoupení i oblíbenost (Yuan, 2017).

Další výzkum na toto téma provedl v nedávné době Chaputula (2023) a týkal se knihoven v Malawi. Od vzniku e-knih se téměř všechny akademické knihovny přeorientovaly na hybridní formu a začaly nabízet oba formáty. Vybrat jen jeden formát by bylo těžké, protože oba mají své výhody i nevýhody. Tištěné knihy umožňují studentům se více soustředit na text a obsah, ale není možné je často a rychle aktualizovat, či do nich jakýmkoliv způsobem zasahovat. Také neposkytují možnost vyhledávání a pro studenty je tedy obtížné najít informaci, kterou potřebují. Největší výhodou e-knih je právě přístup odkudkoliv a kdykoliv.

Jak je zmíněno výše, výzkum byl proveden v Malawi a na dotazníky odpovědělo 33 akademických knihoven, z nichž všechny odebírají tištěné knihy a jen dvě nemají žádné elektronické, z čehož vyplývá, že většina knihoven má hybridní formu fondů, jak bylo předpokládáno. Zajímavé bylo zjištění, že fyzické knihy byly v knihovnách zastoupeny téměř stejně (něco málo pod 20 000). Ale rozdíl byl v e-knihách. 5 knihoven mělo přístup k necelým 500 e-knihám, 1 měla mezi 500–1000 e-knihami, 3 měly mezi 1000–2000 e-knihami, další 3 měly mezi 2000–5000 a pouze 4 knihovny disponovaly více než 5000 e-knihami. Důležitým zjištěním je tedy fakt, že akademické knihovny v Malawi mají mnohem více fyzických fondů než těch elektronických.

Následující část výzkumu je zaměřena na akvizici fondů. 64 % se zaměřuje na knihy i e-knihy, 33 % hlavně na tištěné knihy a jen 3 %, tedy 1 knihovna, preferuje při nákupu e-knihy. Opět se potvrdilo, co už je řečeno výše, a to, že studenti určitých oborů (práv, přírodních věd a mediálních studií) preferují e-knihy, zatímco studenti

umění preferují knihy tištěné. Studenti studující ekonomii a obchod rádi kombinují oba formáty.

Na základě doporučení z konce článku je zjevné, že problémem při akvizici e-knih jsou hlavně finance, které instituce většinou nemají. Značný vliv má též výběr na trhu. Jako jeden z návrhů na řešení je zmíněno DDA (Demand-driven acquisition)⁴ nebo EBA (Evidence-based acquisition)⁵. Zavedení těchto modelů by mělo být finančně méně náročné a mělo by knihovnám pomoci naplnit potřeby uživatelů.

Několik klíčových zjištění týkajících se použití e-knih a tištěných knih přináší i článek Wellse z roku 2023. Zaprvé zmiňuje vliv onemocnění covid-19 a jeho lockdownovou periodu na zvýšení popularity e-knih. Dále opět potvrzuje značné výhody e-knih, mezi které patří hlavně dostupnost, přístupnost a úspora prostor pro knihovny. Následuje zjištění, že využití formátu záleží na účelu. E-knihy jsou vhodnější pro prohledávání textů, kopírování a nahlédnutí, zatímco tištěné knihy převažují, je-li potřeba nějaké dlouhodobější či hlubší studium. Uživatelé také často používají oba formáty, jen k jiným účelům. Mezi otázky a limity, které se v tématu objevují, můžeme řadit třeba emoční vazby k fyzickým knihám, nedostupnost některých knih v obou formátech či nedostatek e-knih v určitých specifických oborech. Jako poslední klíčový bod lze vidět oblíbenost nových strategií na akvizice e-knih, jako třeba DDA nebo EBA.

---

⁴ Jedná se o způsob akvizice, kdy si čtenář zadá požadavek na nákup titulu a knihovna poté rozhodne, zda se opravdu koupí (čtenáři mají přístup ke všem dokumentům po krátký časový úsek).

⁵ Jedná se o typ akvizice, kdy dodavatel zpřístupní část kolekce a po určité časové době se vyhodnotí využití titulů a na základě této evidence knihovna tituly nakoupí.

5 Studenti a jejich postoj

V této kapitole je shrnut postoj studentů k využívání fyzických fondů knihovny z vyhledaných výzkumů, podobné téma je poté předmětem výzkumné části této práce, a tudíž je důležité mít zmapováno, jaké výzkumy byly do současnosti o tématu publikované.

Johnston publikoval na toto téma článek v roce 2019. Jeho výzkum proběhl v Austrálii. Z výzkumu vyplývá, že většina studentů stále preferuje tištěné dokumenty před elektronickými právě v případě studia, a to z několika důvodů – méně časté bolesti očí, možnosti si dělat do tištěného textu poznámky a méně rušivých elementů. Často ale studenti také uváděli, že pokud by daný dokument, který potřebují, nebyl dostupný v knihovně, půjčili by si ho spíše online, než aby si ho koupili. Což ale značí, že fyzický fond knihovny se v tomto případě používá.

Výše uvedený výzkum byl proveden před pandemií covid-19, která mohla mít, a pravděpodobně také měla, významný vliv na zvýšení oblíbenosti elektronických zdrojů. Je tedy třeba počítat s tím, že aktuálně v roce 2024 může být situace odlišná.

Mezi lety 2009–2019 probíhal také jiný výzkum (Walton, 2021) na podobné téma a dalo by se říci, že výsledky byly opačné. Z výzkumu vyplývá, že e-knihy jsou ve skutečnosti půjčovány více než tištěné knihy. Knihovny ale i přesto nadále nakupují více tištěných knih. Autorka článku v něm otevírá otázku, proč by tomu tak mohlo být. Předmětem jejího zkoumání to ale není. Opomenuta zde není ani zmínka, že po pandemii covid-19 může být vše jinak a že nejspíš měla vliv na toto téma.

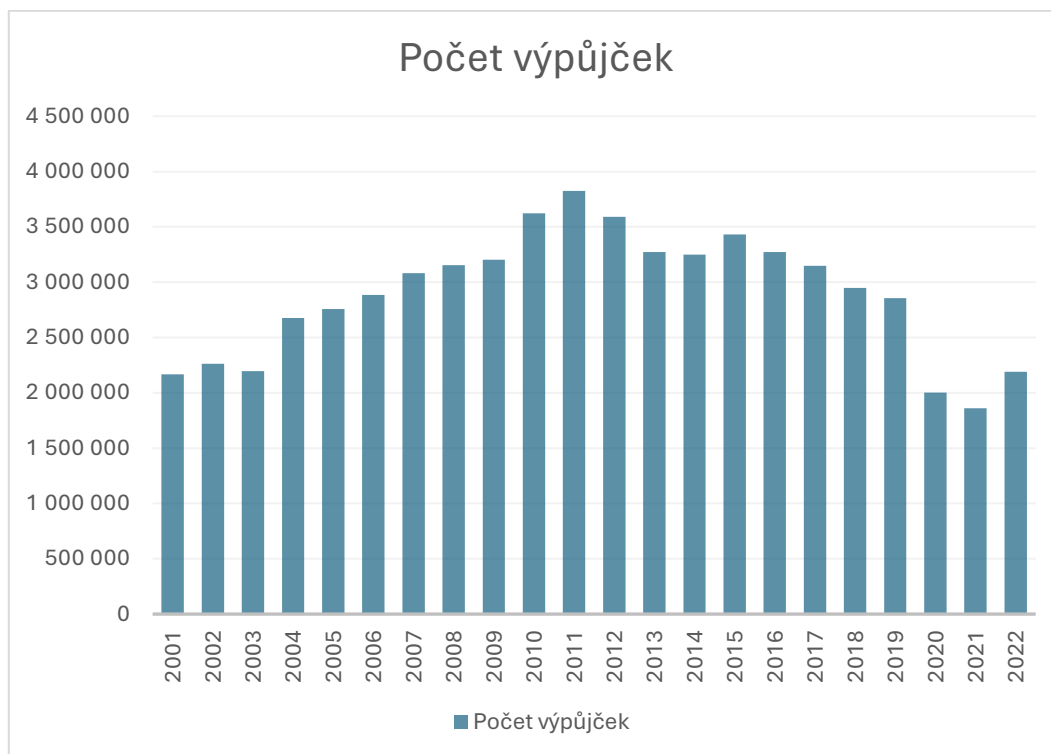
5.1 Stav v ČR

Pokud jde o situaci v ČR, tak výchozím a prvním zdrojem informací mohou být webové stránky Asociace knihoven vysokých škol (dále jen AKVŠ), které zpřístupňují souhrnné statistiky výkonu knihoven vysokých škol. Jedním z faktorů, který je každý rok zařazován do statistik, jsou i celkové počty výpůjček na všech vysokých školách, které jsou součástí AKVŠ. Data na webových stránkách jsou dostupná od roku 2016 do roku 2021.

Na požádání AKVŠ nám byla poskytnuta data mezi lety 2001–2022, a zároveň i definice, co vše se řadí do počtu výpůjček.

„Uvádějí se všechna knihovnou registrovaná a evidovaná absenční půjčení knihovních jednotek (mimo knihovnu) včetně prolongací (prodloužení). Výpůjčkou se rozumí půjčení jedné knihovní jednotky jednomu čtenáři. U nevázaných periodik je výpůjčkou každý jednotlivý sešit nebo číslo, bez ohledu na ročník. Do výpůjček se nezapočítává půjčování dokumentů pouze do studovny (prezenční výpůjčka).“
(zdroj – interní tabulka od AKVŠ)

Graf 1- Počty výpůjček na všech vysokých školách, které jsou součástí AKVŠ

(zdroj – interní tabulka od AKVŠ)

Tabulka 1 - Počty výpůjček na všech vysokých školách, které jsou součástí AKVŠ

Rok	Počet výpůjček
2001	2,167,807
2002	2,261,339
2003	2,196,702
2004	2,674,866
2005	2,756,862
2006	2,883,752
2007	3,080,413
2008	3,155,063

2009	3,202,045
2010	3,623,086
2011	3,824,099
2012	3,589,848
2013	3,272,335
2014	3,247,867
2015	3,432,793
2016	3,271,854
2017	3,147,696
2018	2,949,008
2019	2,856,218
2020	2,002,263
2021	1,860,236
2022	2,191,519

(zdroj – interní tabulka od AKVŠ)

Z grafu i tabulky je patrné, že počet výpůjček na začátku tisíciletí značně roste – z 2 167 807 v roce 2001 na 3 824 099 v roce 2011. Poté je vidět pomalý pokles s občasnými výjimkami. Nejmenší počet výpůjček byl v roce 2021, ale toto číslo je hodně zkreslené, jelikož se jedná o covidový rok, kdy byly knihovny většinou zavřené a půjčování ani nebylo možné. Poslední rok, ze kterého existují data, je aktuálně rok 2022. Počet výpůjček v tomto roce – 2 191 519 je téměř srovnatelný s počtem výpůjček v roce 2001. Rozhodně lze tedy říci, že z dat AKVŠ je pokles využití fyzického fondu knihoven patrný. (zdroj – interní tabulka od AKVŠ)

Dle výzkumu z roku 2023 (Prázová), který byl proveden na českých vysokých školách v letech 2022, bylo zjištěno, že v českém prostředí se tištěné zdroje využívají hlavně pro výuku, zatímco pro vlastní práci a výzkum dávají studenti přednost zdrojům elektronickým. Bylo také potvrzeno, že necelá polovina studentů tištěné zdroje vůbec nevyužívá. Toto budou mimo jiné také faktory, na které se zaměřuji ve výzkumné části této práce.

Jak již bylo řečeno v úvodu, tak výše zmíněný výzkum sleduje určité aspekty ve třech cílových skupinách, kterými jsou studenti akademici a knihovny. Byla tedy provedena tři různá šetření, která se do jisté míry doplňovala, ale též ukazovala

různorodý pohled na využití elektronických zdrojů. Ze strany studentů a akademiků byl potvrzen nárůst používání elektronických zdrojů v posledních letech, zatímco vysokoškolské knihovny potvrdily, že u nich stále převládá akvizice fyzických dokumentů. Byla ovšem zaznamenána snaha o pořizování více elektronických dokumentů, dovolují-li to finanční podmínky daných knihoven.

Hlavní bariérou, kterou vidí knihovníci ve vypůjčování fyzických fondů, je nedostatek výtisků určitých knih nebo dokumentů. Následuje nemožnost si udělat digitální kopii a nemožnost si knihu vyzvednout na jiné pobočce. Knihovny v článku Prázové (2023) navrhuji jako řešení digitalizaci, která by mohla alespoň z části vyřešit výše zmíněné problémy. Digitalizace je ale výrazně limitována autorským zákonem. Zmíněny jsou i vyzvedávací boxy, kde by si studenti mohli dokumenty vyzvednout kdykoliv. Ty ale téměř 50 % dotazovaných knihoven zavádět neplánuje. Knihovny se také snaží zatraktivnit využití svých fyzických fondů pomocí instalace volných výběrů dokumentů.

Na výše zmíněné aspekty, které byly zjištěny ve výzkumu Prázové (2023) z pozice knihovny, bude zaměřena pozornost ve výzkumné části této diplomové práce, ovšem zjišťovány budou tentokrát názory studentů.

V části výzkumu Prázové (2023), která se týkala studentů vyplynulo, že zhruba čtvrtina respondentů si vystačí se studijní literaturou ze své školní knihovny a čtvrtina poté chodí i do jiných knihoven za účelem získání literatury ke studiu. Další čtvrtina má potřebné materiály v systému na podporu e-learningu jako např. Moodle či studijním informačním systému.

5.1.1 Univerzita Karlova

Jak již bylo výše řečeno, ve výzkumu Prázové (2023) akademické knihovny se stále zaměřují hlavně na rozvoj a akvizici fyzického fondu přesto, že je sledován nárůst zájmu studentů o fond elektronický. Toto lze také najít ve výročních zprávách českých univerzit, v tomto případě ve výročních zprávách UK, kde je zahrnuta i sekce o knihovně. Ovšem data, která se zdají na první pohled jasně interpretovatelná, nevypovídají o reálném stavu situace.

V tabulce níže je vidět počet přírůstků fyzických jednotek a e-knih za jednotlivé roky. Co se týká e-knih, jsou v ní zaznamenány pouze trvalé nákupy e-knih, nikoliv

tituly dostupné skrze předplatné, kterých je konkrétně na Univerzitě Karlově nezanedbatelné množství. Tato data tedy neukazují reálný stav situace a počet nově dostupných e-zdrojů. Zahrnutý ve statistikách nejsou ani open access tituly, jichž v dnešní době přibývá poměrně dost. Zpřístupnění těchto titulů nelze zahrnout do pořízených e-zdrojů, protože se žádným způsobem nefinancují. Tento zde nastíněný problém je velmi komplexní a jeho zkoumání by vystačilo na samostatnou práci.

I přesto je zde tabulka uvedena, protože jistým způsobem ukazuje, jak je tento fakt prezentován navenek, a také do jisté míry potvrzuje fakt, že knihovny se na první pohled více zajímají o akvizici fyzických fondů než fondů elektronických. Jak ale bylo vysvětleno výše, nemusí jít o reálný stav situace.

Poměr mezi fyzickými jednotkami a e-knihami zůstává mezi lety stále stejný a nijak výrazně se nemění. Fyzické jednotky přibývají v řádech desítek tisíců a e-knihy v trvalém nákupu v rámci tisíců.

Tabulka 2 - Přírůstek knihovního fondu UK za rok – fyzické jednotky vs. e-knihy

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Fyzické jednotky	61 982	55 271	53 646	53 834	89 489	47 251	38 080
e-knihy	267	8 562	3 449	92	246	2 614	1 766

(Zdroj – Výroční zpráva o činnosti Univerzity Karlovy za roky 2017–2023)

5.1.2 Masarykova univerzita

V následující tabulce můžeme vidět klesající tendenci výpůjček v knihovně Masarykovy univerzity v Brně, která je druhou největší univerzitou u nás. Data jsou čerpána z výročních zpráv Masarykovy univerzity.

Tabulka 3 - Počty výpůjček z knihoven Masarykovy univerzity mezi lety 2014–2023

2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
647 30	664 94	672 84	629 16	603 08	591 18	393 74	405 58	475 28	437 68
3	7	7	5	9	1	7	5	1	2

(Zdroj – Výroční zpráva o činnosti Masarykovy univerzity za roky 2014–2023)

Jak sami můžeme vidět, před zhruba 10 lety se počty výpůjček zvedaly, než začaly klesat kolem roku 2016. Prudký pokles je mezi lety 2019 a 2020, ten je ale způsoben hlavně pandemií covid-19, která nás postihla. Počty výpůjček se už nevrátily zpět

na původní číslo před pandemií. Mezi roky 2022 a 2023 dokonce pokračuje další pokles, a to o cca 35 000 výpůjček. Tento trend poklesu výpůjček tedy lze sledovat i na jiných univerzitách v České republice.

Stejně jako knihovny Univerzity Karlovy, i knihovny Masarykovy univerzity se zaměřují převážně na fyzický fond, přestože z různých aktuálních výzkumů vychází, že o ten elektronický je větší zájem.

V tabulce níže je vidět počet přírůstků fyzických jednotek a e-knih za jednotlivé roky. Data jsou převzata z výročních zpráv Masarykovy univerzity. Je zřetelné, že celkově přírůstky klesají, ale také se ukazuje, že pokud jde o poměr nákupu fyzických jednotek a e-knih, tak zůstává stejný, stejně jako v knihovně UK (viz výše). Přírůstek e-knih se nijak zvláště nezvedá a zůstává v počtu stovek ročně oproti přírůstkům fyzických jednotek, které se počítají na desetitisíce. Mezi lety 2020 a 2021 je viditelný menší nárůst nákupu e-knih, který mohl být pravděpodobně zapříčiněn celosvětovou pandemií. Po návratu do normálního režimu ale počet nakoupených e-knih stále klesá.

Tabulka 4 - Přírůstek knihovního fondu MUNI za rok – fyzické jednotky vs. e-knihy

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Fyzické jednotky	39 083	38 819	30 814	25 326	22 973	23 860	20 915
e-knihy	684	1 877	720	458	608	528	372

(Zdroj – Výroční zpráva o činnosti Masarykovy univerzity za roky 2017–2023)

Před rokem 2016 se přírůstky nerozdělovaly podle formy, a tudíž dávat sem tato data není relevantní a není to přínosem k tématu práce.

6 Komunikace vědeckých poznatků v rámci oborů

V jednom z výše zmíněných článků z roku 2017 (Yuan) je uvedeno, že obor hraje klíčovou roli při tom, zda si studenti půjčují fyzické knihy, či zda vůbec navštěvují knihovny. Často záleží na tom, jaké jsou např. zvyklosti na daných fakultách a ústavech, ale důležitou roli může hrát i komunikace vědeckých poznatků v daném oboru. Způsob, jakým je komunikace poznatků prováděna v jednotlivých oborech, má vliv také na to, zda vůbec existuje nějaká tištěná kniha, kterou si poté studenti mohou půjčovat.

Existují obory, které vlivem dnešní doby musí komunikovat své poznatky rychlejší formou, protože výsledky výzkumů často zastarávají a přichází se s novými objevy. Díky moderním technologiím je toto dnes možné. Bývají to například obory jako bioinformatika aj. V poslední době se také velmi rozšířila tzv. otevřená věda, která umožňuje ještě rychlejší vědeckou komunikaci (Trtíková, 2018).

Naopak vědy jako historie nebo jiné humanitní obory často komunikují poznatky skrze tištěné knihy, a to poté vybízí i studenty daného oboru k tomu, aby si je půjčovali ke studiu. Zatímco přírodovědné obory a sociálně vědní obory komunikují výsledky nejnovějších výzkumů převážně prostřednictvím elektronických článků, protože samotný publikační proces je zde rychlejší a oni mohou tak dostat své objevy rychleji mezi vědce či studenty z daného oboru.

7 Metodologie

Výzkumnou metodou této práce je kvalitativní metoda polostrukturovaných rozhovorů. Výhodou této metody, dle Novotné (2019) je hlubší porozumění tématu. Polostrukturovaný rozhovor dává možnost rozvinout předem stanovené otázky, což je dost často pro práci přínosné. Také dává respondentům možnost zmínit vše, co chtějí říci a může to přinést nová témata či oblasti, které nikdo nepředvídal a nepředpokládal. Zároveň ale rozhovor udržuje určitou strukturu, která usnadňuje následnou analýzu a nenechává respondenty odbočit od tématu příliš daleko.

Podle stejné autorky je nevýhodou této metody hlavně časová náročnost – je třeba mít připravenou strukturu, najít a oslovit respondenty, provést s nimi rozhovory a ty následně přepsat do textové podoby. S převedením do textové podoby už dnes mohou pomoci moderní technologie, ale stále ještě nejsou na takové úrovni, aby prepisy byly dokonalé a nebyla nutná jejich úprava člověkem. Také je třeba zmínit, že tato metoda je závislá na osobě výzkumníka a jeho schopnostech pokládat otázky a vzbudit v respondentovi důvěru.

Cílem výzkumu bylo zjistit, jaké bariéry mohou studenti mít při využívání fyzických fondů knihoven. Výzkum se snaží pomocí polostrukturovaných rozhovorů tyto bariéry najít a pojmenovat.

Rozhovory probíhaly online formou přes platformu Microsoft Teams. Důvodem k využití této platformy byla možnost pořízení záznamu a přepisu. Tento automatický přepis napomohl zjednodušení práce a ušetření času, přesto ale byl ručně zkontrolován a dopraven.

Pouze jeden rozhovor v pilotní skupině byl proveden osobně a přepis zajišťoval program Microsoft Word. Tato varianta se ale ukázala jako méně kvalitní a nepřesná, a tak byl zbytek rozhovorů proveden pomocí Microsoft Teams.

Délka jednoho rozhovoru se pohybovala od dvaceti do třiceti minut. Rozhovory byly uskutečněny v průběhu letního semestru 2023/2024.

Samotný rozhovor byl uveden krátkým představením tématu práce a poté byly pokládány předem připravené otázky, na které respondenti odpovídali dle svého uvážení. Pokud zmínili něco zajímavého a relevantního pro výzkum, byly jim

položeny doplňující otázky na tato témata. Jinak rozhovor pokračoval podle připravené struktury. V některých případech bylo nutné přeházet pořadí otázek, jelikož si to vyžádala situace.

Rozhovory byly posléze analyzovány za pomoci nástroje ATLAS.ti, který byl zapůjčen Ústavem Informačních studií a knihovnictví na FF UK. Do nástroje byly nahrány všechny přepisy rozhovorů a následně byly vytvořeny kódy, které byly poté přiřazovány k adekvátním částem. Za pomoci tohoto nástroje bylo možné přes kódy dohledat i přesné citace respondentů.

K sepsání metodologie byl inspirací zmíněný výzkum Prázové (2023). Forma byla samozřejmě upravena tak, aby lépe odpovídala kvalitativnímu typu výzkumu. Výzkum v této práci do jisté míry navazuje na zmíněný článek. Kvalitativní metoda byla zvolena i na základě toho, že je doporučována v tomto článku pro další zkoumání. Témata zmíněná ve článku a této práci mají jiné zaměření, ale v určitých částech se překrývají.

Přepisy rozhovorů jsou přiloženy jako samostatná příloha k této práci. Vzor informovaného souhlasu a základ otázek pro polostrukturovaný rozhovor jsou v přílohách na konci práce. Kódy, které byly použity pro analýzu rozhovorů v nástroji ATLAS.ti spolu s citacemi respondentů jsou zveřejněny na následujícím odkaze <https://zenodo.org/records/13079590>.

7.1 Sběr dat (respondenti)

Celkem byly provedeny rozhovory s 18 studenty (15 žen a 3 muži). Šlo o studenty Univerzity Karlovy ve všech stupních studia (bakalářské, navazující magisterské, magisterské i doktorské). Při výběru respondentů byl brán ohled na zastoupení různých fakult univerzity, aby byl vzorek dostatečně rozmanitý, k čemuž měly dopomoci právě i různé stupně studia a různé postoje studentů k fyzickým fondům knihoven.

Všichni dotazovaní studenti podepsali informovaný souhlas, který je uložen v archivu Ústavu informačních studií a knihovnictví, a jejich odpovědi byly anonymizovány. K anonymizaci byla využita náhodná často používaná česká jména, která byla vybrána tak, aby se neopakovala.

7.2 Výzkumné otázky

Zásadní výzkumnou otázkou bylo zjistit, jaké bariéry mají studenti při vypůjčování fyzického fondu akademických knihoven. Tato hlavní otázka je také cílem práce. Dále bylo od studentů zjišťováno, zda si vůbec fyzické knihy půjčují, případně v jakých podobách, k čemu dané zdroje používají, zda vědí, kde všude si mohou půjčit knihy, či jak moc závisí jejich obor studia na tom, jaké zdroje používají.

Hlavní výzkumnou otázkou je:

„Jaké mají studenti bariéry při půjčování fyzických fondů z knihoven?“

Dále bylo zjišťováno:

„Co mohou knihovny dělat, aby si studenti půjčovali více fyzických zdrojů?“

„Ovlivňuje obor studia to, jaký vztah mají studenti k fyzickým zdrojům?“

„Používají studenti více elektronických zdrojů, nebo fyzických zdrojů a jaký k tomu mají důvod?“

„Jaké knihovny studenti navštěvují a kterým dávají přednost?“

„Změnil covid nějak jejich přístup k e-zdrojům?“

Kromě těchto výzkumných otázek studenti také odpovídali na dotazy, zda mají nějakou negativní zkušenost s knihovnami či zda dostávají od vyučujících seznamy povinné nebo doporučené četby. Dále byli dotazováni, zda hraje roli, jestli zdroj potřebují ke krátkodobému, či dlouhodobému studiu.

8 Výsledky – analýza rozhovorů

V této části práce jsou interpretovány výsledky výzkumu. Budou zde zmíněny i zajímavé citace studentů, které byly relevantní k dosažení cíle výzkumu či všeobecně k tématu.

Po představení tématu byl zjištěn věk a pohlaví respondentů. Jak již bylo zmíněno výše, z 18 respondentů bylo 15 žen a 3 muži. Bylo jim mezi 20–29 lety a všichni byli studenti Univerzity Karlovy. Nejčastěji zastoupený věk byl 23 a 24 let (oba údaje po 4 respondentech).

Následovala otázka na fakultu a obor studia. Celkově studovali respondenti na sedmi fakultách Univerzity Karlovy – Filozofická fakulta (FF), Fakulta sociálních věd (FSV), Přírodovědecká fakulta (PřF), Právnická fakulta (PF), Pedagogická fakulta (PedF), Matematicko-fyzikální fakulta (MFF) a Evangelická teologická fakulta (ETF). Nejčastěji zastoupenou fakultou byla FF (6 respondentů), následovaná FSV (4 studenti) a PřF (také 4 studenti). Po jednom studentovi poté byly zastoupeny zbývající fakulty – ETF, MFF, PedF a PF. 9 studentů studuje na navazujícím magisterském stupni studia, 6 na bakalářském, 2 respondenti jsou studenti doktorského studia a 1 student studuje 5leté magisterské studium.

8.1 Respondenti

Pro lepší orientaci ve výsledcích výzkumu je zde dále uvedeno krátké představení respondentů.

Mírka studuje MFF, obor informatika, na navazujícím magisterském stupni studia a bakalářské studium absolvovala na Fakultě informatiky na ČVUT (Českém vysokém učení technickém). Dává zásadně přednost elektronickým zdrojům a do knihoven UK vůbec nechodí.

Kristýna studuje PedF, obor angličtina a francouzština. Momentálně je v 1. ročníku bakalářského studia a do knihoven UK registraci nemá. Přesto z části preferuje tištěné knihy, které si kupuje.

Milena je studentkou sociologie a politiky na FSV na navazujícím magisterském studiu a neví, zda je registrovaným čtenářem knihoven UK. Preferuje online zdroje.

Jolana studuje také politologii na FSV na navazujícím magisterském studiu. I ona preferuje online zdroje, ale občas si půjčí i něco fyzicky a prostředí knihovny jí je blízké.

Alena studuje navazující magisterské studium, obor hispanistika na FF. Do knihoven chodí často a ráda. Fyzické knihy si půjčuje a kombinuje je s e-zdroji, které také používá.

Marie je studentkou doktorského studia na PřF v oboru chemie. Čtenářem knihoven UK je, ale aktuálně už tam moc nechodí.

Radka je ve 2. ročníku bakalářského studia historie na FF a na knihovny nedá dopustit. Ke svému studiu používá více tištěných zdrojů.

Eliška dokončuje bakalářské studium na FSV, obor politologie. Používá spíše e-zdroje, ale čtenářem knihoven je a několikrát v nich i byla.

Martina je v posledním ročníku sdruženého studia český jazyk a literatura-historie na FF a převažují u ní fyzické zdroje. Knihovny navštěvuje velice ráda.

Jitka je na bakalářském oboru sociální práce na ETF, fyzické knihy jsou dle ní ke studiu lepší a aktuálně je pro ni největší problém uzavření jejich fakultní knihovny, která prochází rekonstrukcí.

Eva studuje navazující magisterské studium na PřF a v knihovně byla jednou, takže neví, zda je registrovaným čtenářem, či nikoliv. Její obor vyžaduje spíše elektronické články.

Vojtěch je na bakalářském oboru na FSV a jeho zaměřením je politika. Má fyzické knihy rád, protože sám pracuje v knihovně. Přesto ale používá i ty elektronické.

Josef je uprostřed studia práv na právnické fakultě. Ke studiu preferuje tištěné zdroje v prezenční podobě.

David je uprostřed svého doktorského studia historie na FF a bez tištěných knih by studiem neprošel. Doteď je upřednostňuje, ale pomalu se seznamuje i se zdroji elektronickými.

Aneta studuje na navazujícím magisterském oboru tlumočnictví na FF a načítání knih či jakýchkoliv zdrojů ke svému studiu potřebuje minimálně. S knihovnami má ale značné zkušenosti.

Leona studuje knihovnictví na FF a bude brzy končit své navazující magisterské studium. Jakožto studentka oboru knihovnictví je velkou fanynkou knihoven, ale i e-zdrojů, které už jsou pro ni dnes samozřejmostí.

Alžběta studuje na přírodovědecké fakultě navazující magisterský obor ekofyziologie rostlin a ke svému studiu používá jen e-zdroje.

Poslední respondentkou je Nikola, která studuje přírodovědeckou fakultu, navazující magisterský obor fyziologie živočichů se zaměřením na neurobiologii. Ze své vlastní preference dává přednost návštěvám knihovny a fyzickým zdrojům, přesto, že používá i ty elektronické. Jako jediná uvedla, že poměr využívaných zdrojů je 50 na 50, a využívá tedy obě formy.

8.2 Obor studia

Co se týká oboru studia, tak byly zastoupeny následující obory – politologie (4), jazyky (4) historie (3), a ostatní obory po 1 respondentovi – bioinformatika, ekofyziologie rostlin, chemie, IT, knihovnictví, neurobiologie, právo a sociální práce. Dohromady je to 19 oborů, jelikož jedna respondentka studuje dvouoborové studium v kombinaci český jazyk a literatura-historie.

Respondenti dostali také otázku, zda si myslí, že obor, který studují, má vliv na to, zda používají raději tištěné, či elektronické zdroje. Většina respondentů uvedla, že ano, že obor, který studují ovlivňuje, jaké zdroje používají.

Zajímavá zde byla například odpověď Mirky, která studuje IT obor na MFF a ke svému studiu používá téměř výhradně elektronické zdroje.

„...vyhledávač to zvládne vyhledat daleko líp, než když bych trávila hodinami prohledávání v knize. Takže jo, můj přístup k tomuhle je asi dost odlišnej od historika, já to prvně napíšu do Googlu a pak až mě napadne, že bych vůbec mohla otevřít knížku.“

Mirka mimo jiné také uvedla, že ke spoustě věcí, co studuje, ani neexistují tištěné zdroje a musí informace občas dohledávat na pochybných internetových fórech.

Což je dle ní specifikum právě oboru týkající se moderních technologií a programování.

Marie uvedla, že oni na PřF nedostávají seznamy povinné literatury. Dovede si ale představit, že by si třeba půjčovala více fyzických knih, kdyby je musela povinně číst na různé předměty, jako to mají nějaké humanitní obory.

Martina uvedla: *„Asi je to daný i trochu tou povahou oboru, který studuju, protože umím si představit, kdybych třeba studovala sociologii, tak budu mnohem víc číst odborný články, který jsou nový a třeba už i vycházejí hlavně elektronicky, ale tím, že studuju tu češtinu, tak hodně čtu i beletrii a ta je prostě dostupnější v té fyzický formě.“*

Celkově tedy vyplynulo, že obor má vliv na to, co studenti preferují. Příkladem oboru, kde je to dobře vidět, je právě historie, k jejímuž studiu je vyžadována práce s tištěnými zdroji.

David potvrzuje, že i samotné publikování v oboru historie stále ještě stojí na tištěných monografiích. *„Já si myslím, že je to oborem hodně, že zrovna z historie vychází hrozně knih tištěných a někdy nejsou úplně dostupný online zároveň a je to zvykem, prostě ty stohy knih, každé vyučující/historik si chce vydat knihu, ne nějakou studii...“*

Stejný postřeh uvedla i Leona, která sice sama historii nestuduje, ale jako studentka oboru knihovnictví má alespoň trochu přehled o publikační činnosti.

Jako další lze uvést studium jazyků, které se většinou zaměřuje i na literární tvorbu v daném jazyce. To samo o sobě také vybízí ke čtení fyzických knih a jejich půjčování si z knihoven.

Jiným příkladem jsou obory studované na přírodovědecké fakultě a fakultě sociálních věd. Komunikace vědeckých poznatků v těchto oborech probíhá pomocí článků (dnes už spíše elektronických), jelikož informace velmi rychle zastarávají a je potřeba je komunikovat rychleji.

Tři respondenti poté uvedli, že si myslí, že to není ani tak o studovaném oboru, jako spíše o osobní preferenci, která také jistě hraje významnou roli.

Nikola z přírodovědecké fakulty preferuje i při čtení beletrie fyzické knihy, a tak fakt, že preferuje tištěné zdroje ke studiu, připisuje svým osobním preferencím. Stejně tak Jitka z ETF, která je zvyklá na to mít knihy v ruce a s PDF dokumenty se jí špatně pracuje.

Zajímavé je, že všichni tři respondenti, kteří uvedli, že obor vliv nemá, preferují tištěné zdroje. Vypadá to tedy, že i tento aspekt by zde mohl hrát nějakou roli.

8.3 Seznamy literatury

Častým důvodem, proč studenti shání fyzické knihy, jsou právě seznamy literatury, které dostávají od svých vyučujících. V průběhu rozhovorů a při následné analýze bylo zjištěno, že seznamy literatury mohou být dvojího druhu. V jednom případě se jedná o literaturu povinnou a v druhém o doporučenou. Povinnou většinou studenti poctivě čtou a shánějí si knihy, často i právě fyzicky. Naopak tu doporučenou studenti čtou jen někdy a hledají ji převážně online (nemá-li daný student silnou osobní preferenci fyzických knih).

U povinné četby bývá často problém sehnat dané knihy v knihovně, jelikož všichni studenti daného kurzu musí číst to samé. U doporučené četby je velká šance, že si každý student vybere jinou knihu, protože tyto seznamy jsou často selektivní – studenti si vybírají, co budou číst.

„Ano, doporučené, ale třeba o 100 titulech a já si z toho mám vybrat 20 titulů, takže benevolence je velká.“ – Radka

Seznamy literatury dostávají všichni dotazovaní studenti, většina z nich ale pouze tu doporučenou. Pouze 3 studenti uvedli, že ke studiu dostávají povinnou četbu.

To, zda student bude shánět fyzickou knihu v knihovně, mohou ovlivnit i vyučující, kteří tyto seznamy studentům zadávají, a to tím, že naskenovanou knihu umístí do Moodle, či do Studijního informačního systému (dále jen SIS) – ten je o něco častější než Moodle. V některých případech profesori také posílají studentům PDF verze do e-mailu. Studenti poté ztrácejí motivaci do knihoven chodit a sáhnou po rychlejší a lepší variantě.

„Ne... třeba, co jsme měli teorii tlumočení, což je asi jediné jako teoretické předmět, tak tam dostaneme třeba seznam, jakoby co se nám může hodit a ona nám

většinu z nich dost často nahraje třeba na Moodle, jakoby pro naše účely, takže je to většinou spíš ze zájmu, ale třeba nebo něco jakoby povinně volitelný řekněme, že si musíš vybrat, ale musíš něco přečíst, a nebo prostě dostaneš zadáno, a když máme teda něco povinně, tak myslím, že vždycky nám to nahráli, abysme se o to neprali v knihovně, abysme to měli prostě dostupný.“ – Aneta

„Jo, jako vyloženě je to buď v SISu, protože my jako většinou nemáme číst celou knihu, že jo, ale třeba jenom 3 kapitoly, takže nám ty kapitoly dají takhle k dispozici a buď nám to pošlou prostě mailem, anebo to mají někde uložený na na Moodlu nebo v SISu.“ – Milena

„Ne, my... nám teda většinu textů posílají v PDFku. Takže jako nepočítaj s tím, že bysme si jako museli půjčovat knihy, veškerá jako povinná literatura, je nám k dispozici online.“ – opět Milena

Celkově lze tedy říci, že seznamy literatury, které tvoří vyučující, mohou mít vliv na využití fyzických fondů knihoven, a to jak negativně, tak i pozitivně. Záleží na tom, jak je profesori sestaví a odprezentují, zda jim dají k dispozici PDF verze, nebo zda si zjišťují v knihovnách, jestli mají dostupné zdroje a v jakém množství.

Starší studenti na navazujícím magisterském studiu dostali i doplňující otázku, zda vidí nějaký rozdíl ve stupních studia, co se týká seznamů literatury. 5 studentů uvedlo, že žádný rozdíl nevidí.

Jediná Leona se domnívá, že dostávali více doporučené, či povinné četby v rámci navazujícího magisterského studia.

Aneta a David se poté shodli na tom, že jejich obory byly na bakalářském studiu teoretičtější, a tak měli více zadané četby na tomto stupni studia.

„Bylo to dost podobný, akorát na bakaláři jsme měli víc takový ty přehledový předměty, kde bylo třeba toho hodně přečíst prostě.“ – David

8.4 Knihovny

Jedna z prvních otázek, která byla studujícím položena, byla, zda chodí do knihoven a zda jsou registrovanými čtenáři knihoven UK. Přesto, že je tato otázka na první pohled jasná a odpověď na ní jednoznačná, měli s ní někteří studenti problém a sami nevěděli, zda jsou čtenáři, či nikoliv.

Eva si myslela, že registrovanou čtenářkou knihovny není, ale v průběhu rozhovoru si vzpomněla, že si už jednou knihy na průkaz ISIC půjčovala, a tedy je čtenářkou knihoven UK. Její první odpověď byla následující: „*To je dobrá otázka. Asi ne?!*“

Dva z dotazovaných studentů (Mirka a Kristýna) nejsou registrovanými čtenáři knihoven. Ani jedna z nich nikdy v žádné knihovně UK nebyla a nepoužívá ani univerzitní e-zdroje. Mirka má k e-zdrojům stále přístup přes svou bývalou univerzitu ČVUT a Kristýna si veškeré tištěné zdroje, které potřebuje ke studiu, kupuje. Zde je velmi zajímavý fakt, že v další části rozhovoru říká, že knihy, které potřebuje a nemůže najít, nemá dostupné mimo jiné ani jedna univerzitní knihovna, přesto ale nezná knihovní katalog a zároveň vyhledávač pro Univerzitu Karlovu UKAŽ. Z rozhovoru vyplývá, že dané knihy nejspíše hledá pomocí Googlu, a když knihy nenajde tam, nejspíše usoudí, že knihy nejsou dostupné ani v knihovně. Je to velmi zajímavý jev, který však nebyl zodpovězen podrobně a také není zkoumán v této práci. Bylo by ale zajímavé také zjistit, zda studenti prvních ročníků, jako právě Kristýna, vědí, kde hledat knihy z univerzitních knihoven.

Zbývajících 15 studentů ze všech stupňů studia je registrovanými čtenáři knihoven UK, ať už tam byli jen párkrát, či tam chodí pravidelně. Toto tedy lze považovat za pozitivní zjištění, že studenti vědí o knihovnách, a tudíž jsou alespoň základně připraveni případně fyzické fondy využít.

8.4.1 Navštěvované knihovny na UK

Studenti jmenovali také, které knihovny UK navštěvují. Téměř u všech studentů se ukázalo, že navštěvují knihovny své fakulty, a pokud studují humanitně zaměřené obory, poté často alespoň jednou za studium navštívili jinou fakultu. Nejvíce oblíbená je Knihovna Jana Palacha a knihovna FSV v Jinonicích, obě knihovny jsou hojně navštěvovány napříč fakultami.

Zde jsou vypsány všechny knihovny, které účastníci výzkumu zmínili, že někdy navštívili, aby si tam půjčili knihu:

- Knihovny FF – Knihovna Jana Palacha, Knihovna Katedry pomocných věd historických a archivního studia, knihovny v Celetné, Knihovna Šporkova paláce, Historický kabinet, Knihovna anglistiky a romanistiky

- Knihovny na PřF – Knihovna chemie, Knihovna biologie a blíže nespecifikovaná knihovna na PřF (nepamatuje si která)
- Knihovna ETF
- Knihovna KTF
- Knihovna HTF
- Knihovna PedF
- Knihovna PF
- Knihovny FSV – v Jinonicích, na Hollaru a v Opletalově ulici
- Knihovna FHS
- Jedna z knihoven na lékařských fakultách (nepamatuje si která)

8.4.2 Navštěvované knihovny mimo UK

Mezi nejčastěji navštěvovanou knihovnu, která nespadá pod Univerzitu Karlovu, je poté Městská knihovna Praha, do které chodí většina studentů. Studenti, kteří nebydlí v Praze, poté navštěvují městskou, případně krajskou knihovnu v místě jejich bydliště (např. Středočeská vědecká knihovna v Kladně, městská knihovna Mladá Boleslav, ...). Mezi druhou často navštěvovanou knihovnu patří NTK (Národní technická knihovna) následovaná Národní knihovnou (NK ČR), která ale byla zmíněna pouze 4x, a to často v negativním kontextu kvůli nutnosti odložit si veškeré své věci do šatny.

Někteří studenti navštěvují také specifické knihovny pro jejich obory, Alena navštěvovala knihovny institutu Cervantes, Milena poté knihovnu České národní banky a David si několikrát půjčil knihu v jednom z ústavů Akademie věd ČR.

Mirka a Jolana si zde vzpomněly, že do školní knihovny chodily na střední škole.

8.4.3 Které knihovně dám přednost?

Na základě obou předchozích otázek byla nadále zjišťována preference při návštěvě knihoven. 12 ze 14 studentů dává přednost knihovnám Univerzity Karlovy a až poté, když z nějakého důvodu nejsou úspěšní, zavítají do jiných knihoven.

Jitka dává aktuálně přednost Národní knihovně, ale pouze z důvodu, že je jejich fakultní knihovna na ETF uzavřena. Kristýna poté upřednostňuje knihovnu městskou, jelikož je zvyklá do ní chodit a zatím jí pro její potřeby stačí.

8.4.4 Půjčování celá UK

V souvislosti s knihovnami, je zajímavá otázka, zda studenti vědí, že si mohou půjčovat knihy napříč knihovnami po celé UK, tedy i na jiných fakultách. Z rozhovorů vyplývá, že si toho většinově studenti vědomi jsou, nebo to alespoň předpokládají. Pouze Kristýna si toho nebyla vědoma. Je třeba ale brát v potaz, že je jako jediná na univerzitě prvním rokem, je tedy možné, že je tato neznalost způsobena tím, že zatím neměla možnost a čas zjistit, jak to na univerzitě funguje. Zatím totiž nebyla ani ve své fakultní knihovně.

Samostatnou otázkou poté bylo, zda studenti tuto možnost půjčovat si knihy napříč univerzitou používají. Nejvíce toho využívají studenti studující na humanitních fakultách jako je například FF, ETF a FSV, jelikož fondy těchto knihoven se spolu s PedF, KTF a HTF do značné míry překrývají.

Naopak studenti studující PřF, PF, či MFF nemají potřebu této možnosti využívat, protože je pro ně dostačující fakultní knihovna, či knihovny (PřF jich má více).

Několik studentů FSV této možnosti také nevyužilo, protože jim jejich nová knihovna přijde dostačující a rádi ji navštěvují.

8.5 Střední škola

Při rozhovoru byli studenti nuceni trochu zavzpomínat na střední školu a odpovídali na otázku, jaké zdroje ke studiu používali na střední škole. 100 % odpovědí byla, že ke studiu používali výhradně tištěné učebnice a výjimečně mohli použít nějaký ten e-zdroj, či webovou stránku např. při studiu jazyků. Všichni odpověděli stejně bez ohledu na věk. Je tedy vidět, že přesto, že nyní všichni nějakým způsobem používají e-zdroje, byli nuceni se to naučit právě až v průběhu studia vysoké školy. Jediná Eliška používala při psaní své maturitní práce e-zdroje. Lze tedy usoudit, že předchozí zkušenost nehraje v tomto případě žádnou významnou roli.

8.6 Fyzické zdroje

V této části je uvedeno vše, co studenti zmínili v souvislosti s fyzickými zdroji, které ke studiu používají, včetně toho, zda si je půjčují, za jakým účelem, jakou formu výpůjček preferují, či zda fyzické zdroje k ničemu nepotřebují.

Pokud studenti na výše uvedenou otázku uvedli, že jsou registrovanými čtenáři knihoven UK, tak následovala otázka, zda si půjčují i fyzické knihy. 12 respondentů bez rozmýšlení uvedlo, že si fyzické knihy půjčují, ať už v jakékoliv frekvenci.

Někteří studenti jako Eliška a Jolana si knih půjčili pouze pár a půjčují si je nahodile dle potřeby. Radka, Martina, Jitka, Vojtěch a David poté uvedli, že preferují si půjčit či najít tištěný zdroj před tím elektronickým.

„Ehmm ...No.... Asi/Docela mě k tomu vede, že asi jako fyzický knížky se mi čtou líp než ty online. Protože je prostě příjemnější mít tu knížku v ruce a dělat si třeba na počítači poznámky k tomu. A zároveň velká část těch knížek, který potřebuju číst, se na ně vztahují autorský práva, takže třeba v online verzi nejsou dostupné.“ – Martina

Nikola poté uvedla, že si knihy raději půjčuje, protože má ráda fyzické zdroje a kupování knih je ekonomicky nevýhodné, protože knihy jsou často drahé. *„Takže půjčovat je pro mě logičtější a ekonomičtější jako student.“*

8.6.1 Za jakým účelem si studenti knihy půjčují?

Jako nejčastější důvod byl uveden, že studenti si knihy půjčují, protože je potřebují jako studijní materiál. Často se opakuje také zkouška, skripta, povinná četba i zdroje k seminárním pracím.

„No zejména teď je to povinná četba, ale jinak to jsou i knížky na ty seminárky, závěrečný práce nebo nějaká odborná četba na zkoušky.“ – Martina

„Zpravidla, protože máme zadanou nějakou četbu na seminářích, anebo jako učebnice.“ – Josef

„Tak to se v průběhu studia měnilo, původně to byla hlavně nějaká ta povinná četba, prostě ke zkouškám a tak, k seminářům...“ – David

Jak z výše uvedených úryvků vyplývá, tak právě zadaná četba je častým důvodem pro půjčování si fyzického fondu knihoven. Můžeme tedy vidět, že se nám zde opakuje informace, že vyučující mají nepřímo vliv na to, zda si studenti půjčují fyzické knihy.

Dalším často zmiňovaným důvodem je psaní závěrečné práce ve všech stupních studia. Eliška si například poprvé za své bakalářské studium půjčila fyzické knihy

právě kvůli své bakalářské práci. Leona si poté půjčovala fyzické knihy k oběma svým závěrečným pracím (bakalářské i diplomové).

8.6.2 Seminární práce

Samostatnou podkapitolou této otázky bylo, zda studenti využívají fyzické zdroje i na seminární práce, či zda na ně preferují zdroje elektronické. Odpovědi na tuto otázku byly dost často smíšené a závěr je tedy takový, že k seminárním pracím studenti používají oba typy zdrojů. Když jde o to, co preferují, tak zde je 7 studentů s preferencí e-zdrojů k seminárním pracím a 7 studentů s preferencí tištěných zdrojů. Někteří studenti naopak řeší seminární práce tím, že když nenajdou jeden typ zdroje, tak použijí ten druhý a je jim vlastně jedno, co nakonec budou používat, či rovnou počítají s tím, že budou používat oba typy zdrojů. Alena zde například uvádí, že vyhledává v univerzitním rozhraní UKAŽ, kde se zobrazují oba typy zdrojů.

8.6.3 Volný výběr, či rezervace?

Když si chce student půjčit knihu v knihovnách Univerzity Karlovy, má často možnost si knihu buď najít na místě sám ve volném výběru, anebo si ji může najít online v katalogu a rezervovat. Některé knihovny nabízejí jednu z možností, některé obě. Studenti byli dotázáni i na to, jakou z těchto možností preferují a s jakou mají zkušenosti.

Většina (12) studentů si raději zajde do knihovny a knihu si najde sama ve volném výběru. Z důvodu, který často nedokáže pojmenovat, jim je to sympatičtější.

„Mně je příjemnější si ji hledat sama.“ – Jolana

„Spíš jdu a najdu si ji na místě.“ – Kristýna

„Jdeš tam, jdeš si to najít. Pokud to nenajdeš, můžeš se ptát toho knihovníka a pak si to půjčíš. No jako asi se to dá rezervovat, ale to jsem nikdy nevyužívala.“ – Marie

„V tuhle chvíli asi najít si sama.“ – Martina

„No na místě, ale vlastně se třeba kouknu, jestli tam ta kniha vůbec je na fakultě.“ – Josef

Někteří dotazovaní jako třeba Josef si nejprve zkontrolují dostupnost knihy online přes portál UKAŽ, aby nechodili do knihovny zbytečně.

Aneta poté zmiňuje, že výhoda toho najít si knihu na místě je, že si člověk v okolí může najít další knihy, které se mu hodí a které si případně může také vypůjčit. Tahle možnost často padala i u studentů, kteří využívají obě možnosti. Když chvátají, knihu si objednají a jen vyzvednou. Když mají, čas či když chtějí nějaké další podobné knihy a knihovna to umožňuje, tak si dojdou do volného výběru.

8.6.4 Další aspekty

Jednou z otázek, kterou studenti dostali, bylo také, zda někdy narazili na to, že k tomu, co se ve výuce učí, neexistuje tištěný zdroj. Většinou studenti říkali, že zdroje existují, občas jsou ale tak staré, že je nemají už ani knihovny. 8 studentů poté uvedlo, že se jim občas stane, že k tématu, které probírají při výuce, či na které mají psát seminární práci, tištěný zdroj neexistuje, anebo je ten, co existuje, nepoužitelný. V podobných případech jde často o aktuální témata, na která lze najít elektronické články.

Zajímavý poznatek k tomuto řekla Eva studující bioinformatiku: „*Ne. My nemáme fyzický knihy, oni neexistují (...). Ne, jako jediný, co máme, tak jsou články v podstatě, protože je to docela nově obor, takže občas nějaký jakoby základy matematický, biologický, to jo, ale přímo bioinformatika jako zřídka, to knihy moc nevycházejí.*“

Toto prohlášení nás opět vrací k tématu vlivu oboru a ke zvyklostem komunikace poznatků v daných oborech. Opět tedy narážíme na skutečnost, že to má značný vliv na studenty a jejich motivaci chodit si do knihoven půjčovat fyzické knihy.

V několika případech se studenti k fyzickým knihám staví způsobem, že jim nevadí, či je využijí v případě, že nenajdou nic v elektronické podobě. Poté jsou ochotni si do knihovny pro knihu dojit.

„*Jo, primárně беру elektronický zdroje na oba typy studia, jeli... jelikož je lehčí vyhledávání v textu, stlačím jenom control F a vyhledám si nějaké slovíčko jako ve knížce, ale jak říkám, jako primárně jsou to ty elektronický, ale opět, když je něco hodně hodně potřeba i z té fyzické knížky, tak neváhám a sáhnu i po té knížce.*“ –

Jolana

Velká část studentů také zmiňuje, že používala více fyzických zdrojů v průběhu bakalářského studia, jelikož navazující magisterské studium se více zaobírá aktuálnějšími tématy, či praxí, a teoretické knihy nejsou potřeba tak jako v předchozím stupni studia. V některých případech zde studenti, kteří nebyli zvyklí a dodnes nejsou zvyklí chodit do knihoven, uvádějí, že si potřebné knihy, či jiné fyzické materiály jako skripta spíše koupili. Uvádí to například Alžběta a Mirka.

Přesto, že někteří studenti uvedli prezenční výpůjčku jako bariéru, jak je psáno dále v práci, tak někteří studenti naopak prezenční výpůjčky preferují nad absenčními. Líbí se jim čas strávený v knihovně a fakt, že nemusí knihy nosit domů. Předpokladem k tomu, aby si tito studenti a jim podobní půjčovali fyzické knihy, jsou kvalitní a pohodlná studijní místa.

Mezi další poznámky, které padly v souvislosti s fyzickými zdroji, patří:

- Radce se lépe na fyzické knihy odkazuje.
- Pro Evu nemají knihy ke studijním účelům smysl, jelikož se vždy učí z vlastních poznámek.
- Martině se lépe dělají poznámky do počítače, když k tomu může pracovat s tištěnou knihou.
- Alžběta si nepůjčuje fyzické knihy přesto, že dostávají seznamy doporučené literatury, protože nejsou potřeba ke splnění zkoušky.
- Davit také poznamenává, že v případě fyzických zdrojů jde i o jazyk dokumentů, pokud bude ke svému studiu hledat něco českém jazyce, nejspíše si půjčí tištěnou knihu.
- Pro Mirku by hledání tištěných knih bylo mnohem více náročnější než využití e-zdrojů.
- Martina uvádí, že některé knihy, které mají zadané, v online podobě kvůli autorskému právu nejsou, tedy jedinou možností, jak se ke knize dostat, je využít fyzickou jednotku nabízenou knihovnou.
- David, Radka a Alena si kromě knih do školy půjčují i knihy pro jejich volný čas (z univerzitních i jiných knihoven).
- Kristýna si dříve půjčovala fyzicky beletrii, ale ne v akademické knihovně.

- Mirka, Kristýna i Jolana využívají hodně elektronické zdroje, ale fyzické knihy mají rády.
- Alžběta na otázku, zda si myslí, že e-knihy plnohodnotně nahradí fyzické knihy odpověděla: „*To asi úplně ne...*“. A dodala, že u ní je preference e-zdrojů dána oborem, který studuje (ekofyziologie rostlin).

Existují také studenti, kteří se o fyzické fondy vůbec nezajímají a ani nevědí, zda k jejich studiu existují tištěné knihy, jelikož nikdy neměli potřebu tyto informace získávat. Zdroje vždy zatím dohledali online.

„Jo takhle. No asi nikdy, nikdy jsem to neřešila, protože většinou když to mám, tak já mám bakalářku na relativně aktuální téma, že tam mám jako články reálně vyšlý tenhle rok. Jako vlastně to byly vždycky jako články z internetu, že jsem se přes to dostala jako přes to přihlášení jako přes Karlovku, takže k těm úplně novějším jsem vlastně, jako když to řeknu, nepotřebovala jsem nic tištěného, takže jsem jako neřešila žádné problémy, když to takhle jako zjednoduším.“ – Eliška

„Protože to nepotřebuju ke svému studiu.“ – Alžběta

Tento poznatek se opakuje u několika studentů a otevírá otázku, zda, kdyby studenti měli potřebu a knihy by byly nezbytné pro studium, tak by se zvedlo využití fyzických fondů.

E-zdroje

E-zdroje používají všichni zmiňovaní studenti, někteří ale více než jiní. Ti, kteří jim dávají přednost a kteří je preferují, v průběhu rozhovoru přirozeně, aniž by byli specificky dotázáni, zmínili i důvody, proč tomu tak je a definovali tedy výhody elektronických zdrojů.

Nejčastěji bylo zmíněno, že použít e-zdroje je jednodušší a rychlejší. Dále bylo u poloviny studentů zmíněno lepší vyhledávání, a to převážně pomocí zkratky Ctrl + F, kterou nelze využít u tištěných zdrojů.

„Jo většinou teda jdu stejně po elektronických knihách, protože přece jenom to je jednodušší a mám to vlastně k tomu přístup hned a po tištěných knihách jdu pouze v případě, pokud není dostupná a elektronická verze...“ – Leona

„No tak je to... je to jednodušší, že je to dostupný všude, že většinou ještě když je to open access, tak prostě si to můžu otevřít kdekoliv prakticky. Nemusím to fyzicky tahat, to je jako taky někdy důležitý. Aaaa. No asi tak, že jako je to jednodušší, a když je tam ta možnost, tak si to asi... tak si to půjčím takhle.“ – Alena

Alena dále považuje funkci vyhledat za tolik důležitou, že poprosila o pozdější dodání této věty k rozhovoru: *„Napadá mě ještě jedna věc ke včerejšímu rozhovoru, výhodou elektronických zdrojů je, že v nich můžeš většinou velice snadno vyhledávat. Zrovna se tu rozčiluji, že musím listovat.“*

Někteří studenti uvedli, že jim vyhovuje i způsob, jakým si můžou online dělat poznámky, a že mají možnost je vymazat. Za skvělou věc považují i dostupnost odkudkoliv a možnost získávat zdroje i na aktuální a novější témata.

Nyní zde opět udělám krátký výčet věcí, které padly pouze jednou:

- E-zdroje jsou Alžbětou považovány za spolehlivější.
- Mirka upřednostňuje e-zdroje i z důvodu pohodlnosti.
- David používá e-zdroje převážně na cizojazyčné zdroje.
- Jitka nemá e-zdroje ráda, protože např. v PDF dokumentech se špatně orientuje.
- Martina používá na e-zdroje i NK ČR.

8.6.5 Kde sháníte e-zdroje?

Studenti e-zdroje často hledají jinak než přes knihovny. Často využívají např. Google Scholar, či běžný Google. Využívají ale poté už přihlášení přes UK. Častý je také přístup přes konkrétní databáze (ať už typu Web of Science, nebo oborové).

Často se také k PDF verzím dostávají pomocí svých vyučujících, kteří tyto dokumenty nahrávají na Moodle, do SISu nebo studentům zasílají e-mailem. Menšina ovšem využívá univerzitní vyhledávač UKAŽ, často jde jen o studenty FF, případně FSV.

Alena je jako jedna z mála s tímto systémem seznámena dobře: *„No knihy ke studiu sháním. No fakt asi většinou využiju prostě ten UKAŽ. A tam zjistím, jestli je kniha dostupná buď fyzicky, jestli dostupná fyzicky, tak s ní zarezervuju v dané knihovně a půjčím si ji fyzicky, a jestli je open access, tak si prostě ji půjčím, nebo stáhnu to*

počítače. Takže většinou takhle, případně ještě přes jako nějaký další... ještě přes Google Scholar taky někdy, nebo takovýchle další vyhledávače, ale asi nejvíc přes UKAŽ.“

Eva poté hledá zásadně přes internet a jak z rozhovoru vyplývá, ani neví, co UKAŽ je. Na otázku „*Víš, co je UKAŽ? Máš přístup do toho systému?*“ odpověděla: „*Nevím, co je UKAŽ.*“

8.7 Tištěné vs. elektronické zdroje

Studenti byli dotazováni také na to, zda si myslí, že ke svému studiu používají celkově více tištěných, či více elektronických zdrojů.

Většina, tedy 11 studentů, uvedla, že používají více e-zdrojů. Mirka je o tomto dokonce přesvědčena na 110 %. Aneta používá také více e-zdrojů, ale většinu z nich si tiskne.

„Jo určitě, když to jako porovnáám množství, tak převažují elektronický no,“ říká Eliška studující FSV.

Vojtěch a Aneta uvedli, že přesto, že používají více e-zdrojů, mají potřebu si některé z nich tisknout, aby je měli ve fyzické podobě. Je tedy patrné, že fyzická podoba zdroje je pro ně určitým způsobem důležitá.

„A takhle asi spíš elektronických a když potřebuju, tak je vytisknu.“ – Aneta

„Hm, tak řekněme, že smíšený, protože primárně používám čistě elektronický, ale vytisknu si je na papír, takže záleží, kdy... takže je to takový 50 na 50, takže primárně elektronický zdroje a občas je vytisknu no.“ – Vojtěch

4 studenti uvedli, že u nich převažují zdroje tištěné. Šlo o studenta PF, který preferuje studovat z tištěných knih přímo v knihovně a o 3 studenty oboru historie, což nám opět ukazuje, že obor a zvyky komunikace vědeckých poznatků v různých oborech mají jednoznačně vliv na používání fyzických fondů knihoven. Právě historie je poté obor, který fyzické knihy při svém studiu vyžaduje a pro studenty tohoto oboru jsou fyzické knihy a možnost jejich vypůjčení si v knihovnách velmi důležité.

Velmi zajímavý poznatek měl student historie David, který už je na doktorském stupni studia a pomalu přechází i na zdroje elektronické. *„Asi stále ty tištěné, ale*

jakoby... už, já nevím, jak to říct. Všechny takový ty klasiky, co máme fyzicky nebo velkou část těch klasik, co máme fyzicky už prostě mám načtené, takže tím přichází ke slovu ty elektronické.“

Nikola poté byla jediná, kdo uvedla, že používá stejně tištěných i elektronických zdrojů. Její přesná slova jsou: „*Řekla bych tak 50 na 50.*“

8.8 Covid-19

V kontextu tohoto tématu nelze opomenout pandemii covid-19, která měla vliv celkově na potřeby studentů a jejich návyky. Respondenti byli dotázáni, zda si myslí, že na ně měla pandemie vliv i v rámci používání zdrojů ke studiu. Zde se dotazovaní rozdělili na dvě poloviny, kdy jedna je přesvědčená o tom, že covid zde nehrál žádnou roli a druhá si myslí, že naopak roli hrál.

Někteří mladší studenti studovali za covidu, či před ním pouze na střední škole, a tak nemají porovnání. Starší studenti ovšem toto porovnání mají.

Kristýna na otázku, zda měl covid vliv na to, jestli si půjčuje méně knih, odpověděla, že ano. Neví, jestli je to jen covidem, či i nějakými jinými okolnostmi, ale rozdíl si uvědomuje. Stejnou informaci uvedla i Milena: „*Jo, no asi jo, protože před covidem jsem chodila hodně do té knihovny na FSV...*“

Mnoho dalších studentů zmínilo, že je období covidu naučilo lépe pracovat s elektronickými zdroji. Ať už v rámci vyhledávání online zdrojů, tak například několik z nich objevilo Digitální knihovnu Kramerius. Tato skutečnost, že se studenti naučili hledat zdroje online, vedla k poklesu půjčování knih.

Vojtěch zmiňuje svou zkušenost takto: „*Covid mě přeci jenom donutil si víc hledat elektronické verze...*“ Ukazuje nám to tedy, že i studenti, kteří to před pandemií dělali neradi se je nyní museli naučit používat a někdy si na to natolik zvykli, že už se zpět k původním zvykům nevrátili.

Nikola podává ještě vysvětlení, že nejen covid, ale i obecná digitalizace, která je dnes na vzestupu, mohla mít vliv na častější používání e-zdrojů.

V teoretické části práce ve výzkumu Wellse z roku 2023 je uvedeno, že covid měl vliv na větší používání e-zdrojů, což se do jisté míry potvrdilo i zde.

8.9 Krátkodobé vs. dlouhodobé studium⁶

Výše zmíněný výzkum (Wells, 2023) se zabývá také rozdílem mezi krátkodobým a dlouhodobým typem studia, přičemž výsledkem bylo, že studenti dávají přednost e-zdrojům při pouhém nahlédnutí a krátkodobém typu studia, zatímco u dlouhodobého vyhrávají zdroje fyzické.

Na základě těchto poznatků dostali respondenti otázku, jak se na toto dívají oni sami z osobní zkušenosti. Výsledky se ve většině případů shodovali se zahraničním výzkumem. Respondenti uváděli, že toto určitě vliv má. A potvrdili i výsledky výzkumu, že na krátkodobé studium využívají e-zdroje a na dlouhodobé poté fyzické knihy.

Hezky to shrnula Kristýna: *„Mám pocit, že ty knížky jako používám, když chci nějaké hlubší znalosti nabyt, a ty elektronické zdroje, když potřebuju prostě rychle zjistit něco, takže to je jenom jako malá součást nějaké práce.“*

„Jo, určitě pro mě je to velké rozdíl, právě k tomu dlouhodobému studiu mám vždycky radši ty fyzický knížky, protože se mi z nich prostě líp učí. Pokud vím, že s tím budu pracovat dlouho, tak si to radši jdu půjčit fyzicky, když je to to krátkodobý. I třeba když jsem hledala zdroje k diplomce, tak tam jsem jako vlastně ani si nebyla jistá, jestli to ve finále použiju, takže jsem si nechtěla půjčovat 30 knížek, který nevím, jestli využiji, nebo ne, takže tam jako na to krátkodobý jsem spíš hledala ty elektronický.“ – Marie

Z rozhovorů vyplývá, že pokud studenti potřebují něco dlouhodobě, jsou ochotni vynaložit více úsilí do toho knihu získat, tedy dojet si pro ni i do knihovny. U těch krátkodobých jde poté často o to, že studenti nemají tolik času, a tak berou to, co je dostupné hned, tedy e-zdroje.

Např. Jolana ale v tomto nevidí rozdíl a vždy sáhne prvně po e-zdroji: *„Jo, primárně беру elektronický zdroje na oba typy studia, jeli... jelikož je lehčí vyhledávání v textu, stlačím jenom control F a vyhledám si nějaké slovíčko jako ve*

---

⁶ Rozdělení krátkodobého a dlouhodobého studia je zde chápáno v kontextu, jak dlouho bude daný student zdroj potřebovat. Pokud půjde o krátkodobé studium, může jít např. o studium jednoho odstavce po krátkou dobu max. do několika dní. Dlouhodobé studium naopak obnáší studium po dlouho dobu např. celý semestr a velké části obsahu zdroje (např. celá knihy – tedy všechny její kapitoly).

knížce, ale jak říkám, jako primárně jsou to ty elektronický, ale opět, když je něco hodně, hodně potřeba i z té fyzické knížky, tak neváhám a sáhnu i po té knížce.“

Zajímavá je odpověď Josefa, který preferuje na dlouhodobé studium mít knihu uloženou na počítači: *„Hm, no, já spíše, když je to něco dlouhodobého, tak to preferuji mít třeba na počítači, notebooku. Mít to v té online formě, protože jsem doma, potřebuju si to načíst, a zatímco třeba když jdu opravdu jako po nějakém jednom článku, nebo třeba po jedné kapitole z nějaké učebnice, tak se stavím do té knihovny prostě po škole a vypůjčím si a tu knihu třeba na den a pak ji zase vrátím, ale samozřejmě i třeba učebnice jsem si půjčoval, ale preferuju to spíš takhle.“* Byl ale jediný, kdo takto odpověděl.

Radka by poté upřednostnila e-zdroj při dlouhodobém studiu v případě, že by ho musela nosit neustále s sebou. *„Tak když je ta možnost, tak když je to jenom jedna věta, tak bych ji uvítala elektronickéj zdroj, ale zároveň, jestliže to mám třeba s sebou tahat den co den do školy, tak ten elektronickéj zdroj by byl taky u té dlouhodobé, že to je pohodlnější cestování.“*

Celkově tedy lze shrnout, že tento aspekt hraje velmi důležitou roli při rozhodování se studentů, zda si půjčí fyzickou knihu, či vyberou elektronický zdroj.

8.10 Bariéry

Ke konci rozhovoru dostali dotazovaní i otázku, zda mají nějaké bariéry k tomu si půjčovat fyzické knihy z knihoven, popřípadě jaké bariéry je napadají. Ve většině rozhovorů to byla otázka, nad kterou se respondenti hodně rozpovídali. Bariéry zde vypsané nepadly jen jako odpověď na tuto otázku, ale mnohdy byly zmíněny i v průběhu rozhovoru už před položením této otázky.

8.10.1 Otevírací doba

Někdy bylo potřeba studentům dovysvětlit, co si pod bariérami mají představit. Často jim byla jako příklad uvedena právě otevírací doba, kterou vidí jako možnou, či současnou bariéru 11 respondentů.

Mirka zmiňuje, že otevírací doba může být problém pro studenty, kteří zároveň pracují: *„... asi ta otevírací doba mě napadá s tím, že pokud je člověk student, tak*

je to asi jednodušší. Když už pak chodí do práce, tak jako po pracovní době ještě najít otevřenou knihovnu...“.

Většinově ale respondenti nezmiňovali tuto bariéru jako zásadní. Odpovědi vypadaly následovně – *„bylo by fajn, kdyby byla otevírací doba delší, ocenila bych, kdyby otevírali od 8, či mohlo by to být lepší, ale vždy jsem si nějak poradil/a“.*

David zmínil, že problémem jsou otevírací doby hlavně menších knihoven: *„... u těch menších fakultních knihoven je to občas docela, jako to není vždycky úplně ideální, ale já jsem si to vždycky dokázal nějak doběhat. No, že třeba, já nevím, myslím, že dějiny umění měly otevřeno 2 dny v týdnu 4 hodiny. Ale nějak jsem to vymyslel, abych to zvládl...“*

A Leona poté zmínila, že problémem může být kombinace výše zmíněných problémů, které uvedl David a Mirka: *„... když jako popřemýšlím, tak jednak bych řekla otevírací doba knihoven, hlavně těch menších v rámci Karlovky, třeba Šporkův palác, který má jenom od 10 do 3, to znamená, když pracuješ... tam nemáš možnost, mně přijde, ani zajít. A je tam teda bibliobox, kde můžeš aspoň vrátit, ale to půjčování je takový těžší.“*

5 respondentů uvedlo, že otevírací doba pro ně není vůbec žádný problém a ani jim nikdy nepřišlo, že by mohl být a že by to mohlo mít nějaký vliv na využití fyzických fondů.

Co je ale třeba zde ještě zmínit je zkušenost studentů ze zahraničí, kde je poměrně běžné, že knihovny (nebo alespoň studovny) jsou otevřené celou noc. 4 studenti uvedli, že se jim toto na jejich zahraničním pobytu (typu Erasmus) líbilo, a jmenovali to jako plus u zahraničních akademických knihoven.

Jolana například říká o své zkušenosti z Mnichova: *„...také jsem ocenila automaty na občerstvení na každém patře a že knihovna byla otevřena do pozdních večerních hodin v pracovním týdnu, se samoobslužným pultem až do 21:00.“*

David zmiňoval to samé o knihovně v Innsbrucku, Martina o knihovně ve Skotsku na University of Glasgow a Aneta o knihovně ve Španělsku.

Celkově by se tedy dalo říci, že otevírací doba, hlavně těch menších knihoven, je rozhodně bariérou pro některé studenty se v knihovně zastavit. Její prodloužení by

mohlo navýšit využití knih hlavně u těch studentů, kteří preferují prezenční výpůjčky, anebo kteří kromě studia také pracují (na jakýkoliv typ úvazku).

8.10.2 Vzdálenost

Další často zmiňovanou bariérou byla vzdálenost. Ne všichni studenti bydlí v Praze, a tudíž je pro ně náročné udělat si cestu kolem, když v budově, kde je knihovna, nemají přednášky. Hodně byla zmiňována tato bariéra u studentů FSV, jelikož jejich hlavní knihovna je v Jinonicích, a to může být pro některé studenty daleko.

Často byla tato bariéra zmiňována právě ve spojitosti s krátkodobým studiem, kdy studenti u tohoto typu studia, dají přednost spíš e-zdrojům, právě z důvodu vzdálenosti knihovny od jejich místa bydliště.

„Za mě třeba i trochu částečně doprava, protože já občas, když nemám cestu do Prahy, tak nemám jakoby možnost si to tam jít vyzvednout.“ – Jitka

„To je možná pro lidi, co nejsou pražský taky takovej jako mínus, že ne každě den prostě můžeš si udělat výpravu do Prahy, a že to musíš vracet na tom místě, kde sis to půjčila. To mě trochu štve, že si to mezi sebou nemůžou poslat.“ – Aneta

„... a možná i jakoby ta vzdálenost od domu, protože přece jenom bydlím v Berouně a studuju v Praze. Takže když si chci půjčit knížku, tak to znamená, že pro ni musím jet až do Prahy, takže se to snažím vždycky skloubit třeba se studiem, s přednáškami nebo tak, takže asi jako i nějaká časová logistická náročnost je pro mě bariérou, částečně.“ – Nikola.

Pro studenty žijící v Praze toto asi nebude tak velká bariéra, jako právě pro studenty žijící mimo Prahu, kteří se nemusí vždy dostat do Prahy a hrozí jim např. pokuty za zpozdě.

8.10.3 Málo výtisků

Mezi další často zmiňované bariéry patří i málo výtisků knih potřebných ke studiu, ať už k učení se na zkoušku, či jako součást povinné četby. Tato bariéra byla zmiňována i studenty, kteří do knihoven nechodí, jako jedna z věcí, kterou slychají od svých spolužáků. Často se opakovaly věty jako „knihovny mají těch knih málo,“ nebo „je to neustále vypůjčené“.

„Jak které, jsou knížky, které jdou na dračku, takže tam mají třeba čtyři výtisky, ale i tak je to málo a potom jsou knížky, které ty výtisky ani pořádně nemaj a musím pro to jezdit po celé Praze. Takže záleží, titul od titulu.“ – Radka

„Museli jsme třeba napsat esej jako na základě četby jedny knihy, tak samozřejmě jako ta kniha byla všude nedostupná, proto jsem musela jít do té městský pražský knihovny, takže to je jako možná takovej nedostatek...“ – Eliška

Pro Josefa tahle situace většinou znamená, že si knihu dohledá někde naskenovanou ve sdílených složkách starších studentů anebo, že si důležité pasáže ofotí od spolužáků. Tedy fakt, že kniha není v knihovně dostupná ho úplně odradí od toho knihu shánět ve fyzické podobě a spokojí se s elektronickou verzí.

„... a samozřejmě, že ta knížka je fyzicky vypůjčovaná, což jsem právě často řešil výpravou na jinou fakultu, klidně i někam dál, nebo prostě jinou knihovnou.“ David zde zmiňuje, že i když kniha není dostupná, bude ji shánět jinde. Tedy vidí to jako bariéru, ale od půjčení fyzické knihy jako takové ho to neodradí.

8.10.4 Knihovna nemá knihy, které potřebuju

Kromě výše zmíněné bariéry, nedostatku kusů často používaných knih, studenti také uváděli, že knihovna nemá knihy, které potřebují. Na doktorském stupni už je to asi pochopitelnější a celkem běžné, jelikož potřeby doktorandů, jak David sám řekl, jsou občas dosti specifické.

Stejnou bariéru ale zmiňovali i studenti bakalářského a navazujícího magisterského studia. Často se studentům stávalo, že knihu nemohli najít, a tudíž museli nakonec využít jiný zdroj, či si zmiňovanou knihu opatřit jakýmkoliv jiným způsobem.

„... tak nám dali zdroj, který vůbec jako v Jinonicích nebyl a z mého hlediska, když ti učitel nějakýho institutu dává prostě zdroj ke čtení, tak by tam pod tou knihovnou toho daného institutu nebo ústavu měl být, což tedy bohužel nebývá.“

Vojtěch zde poukazuje i na možné řešení této bariéry. Spolupráce vyučujících a knihoven by mohla tuto bariéru, aspoň částečně, odstranit.

Nikola zmínila, že tento problém měla u starých knih, které prý univerzitní knihovna neměla.

8.10.5 Délka výpůjční doby

Jako další bariéru, která se opakovala, studenti často uváděli délku výpůjční doby, která pro ně často není dostačující a spíše jim přivolává stres. Jsou si ale vědomi toho, že nějak to nastavené být musí.

Aneta zmiňuje: *„Aby nebyla výpůjční lhůta jenom na měsíc. Ačkoli vím, že to je ožehavý téma, že jako víc studentů to potřebuje, ale třeba učebnice by byla fajn, kdyby byla jako dostupná aspoň třeba na dva... aspoň jako takový to první... Potom další prodloužení, další a další. To by mě asi... vím, že jsou i dlouhodobé výpůjčky, ale ne všude, jako jsou.... Taky vím, že když si půjčuju učebnici a už ji mám 3 měsíce, tak jet tam to vrátit jenom na to, aby mi to tam odpíchli, znova napíchli a já mohla jít, to mě trošku vytáčí, prostě půl hodiny jako cesta na Palacha. A jako chápu, že to je nějaký mechanismus, aby to ty lidi vraceli...“*

Pro Marii je toto dokonce taková zábrana, že si knihu nevypůjčí raději vůbec: *„Asi to jako jediný, co mi třeba vadilo, bylo, když jsem si půjčovala nějakou knížku, která byla prostě na měsíc a nedala se prodloužit. Tak to mi trošku jako vadilo, že prostě to byl pro mě moc krátký čas, zvlášť když jsem se z toho chtěla učit třeba během toho semestru, tak to, že to bylo takhle krátká výpůjční doba a nedalo se to prodloužit, tak to mi docela vadilo. To už si to jako radši nepůjčím vůbec, protože mi přijde, že to nemá takovej benefit.“*

Zde se poté ale naráží na problém, který by naopak zvýšil předchozí bariéru. Kdyby studenti měli knihy na delší dobu, např. na celý semestr, nebo 2–3 měsíce, muselo by být více výtisků těchto knih, jinak by se k nim už studenti nedostali vůbec.

Variantou by mohlo být zvýšit počet prodloužení na více než 2x. Docílilo by se tím toho, že kdyby o knihu nebyl zájem, student by si ji mohl prodlužovat a mít u sebe, jak dlouho potřebuje, zároveň, pokud by o knihu byl velký zájem, student by ji musel klasicky po měsíci vrátit. Zde jsem svým respondentům, kteří toto zmínili, dávala za příklad, jak to chodilo na mém Erasmu ve Finsku. Knihovna v Åbo akademi funguje na systému samoprodužování, kniha se bude studentovi prodlužovat po měsíci sama buď do konce semestru, anebo dokud si na ni někdo jiný nezadá požadavek. Studenti byli z tohoto systému nadšení. Ovšem bylo by třeba ještě zvážit, co vše tento systém vyžaduje k fungování a zda by byl realizovatelný v českém prostředí.

8.10.6 Maximální počet výpůjček

Studenti historie David a Radka se shodli na tom, že bariérou je pro ně i maximální počet výpůjček. Jako historici dostávají hodně povinné četby a nemají poté možnost si vypůjčit tolik knih, kolik by potřebovali. Toto omezení poté řeší např. návštěvou jiných knihoven.

8.10.7 Fyzická váha knih

Marie i Eva poté jmenovaly fyzickou váhu knih jako další pro ně významnou bariéru. Nepůjčují si knihy, protože se s nimi nechtějí nosit domů a poté zpět do knihovny.

„Jako pro mě největší bariéra je jako fyzicky ty knížky nosit, že prostě mi vadí, vlastně když jdu teda do té knihovny, půjčím si tam 5 knížek, tak pak je musím dovést domů. A zároveň potom musím myslet na to, dokdy je mám vrátit, kdy je mám vrátit, takže... Jako jasně no s tím, že musím vést tam a zpátky, s tím asi knihovna nic udělat nemůže. Maximálně jako s tou délkou té doby.“ – Eva (druhá Evina bariéra byla zmíněna výše)

S touto bariérou ale nemohou knihovny nic dělat, proto se na ni nebude tato práce dále zaměřovat.

8.10.8 Prezenční výpůjčka

U dvou respondentek se ukázalo, že bariérou je také fakt, že je kniha dostupná pouze v prezenční formě a že musí studovat v knihovně. Obě studentky jsou zvyklé si pravidelně půjčovat knihy domů.

Zajímavé bylo zjištění, že naopak studenti, kteří nejsou zvyklí často navštěvovat knihovnu a půjčovat si fyzické knihy, mnohem více preferují prezenční výpůjčky a možnost si knihu půjčit na místě a zase ji vrátit. S čímž trochu souvisí i následující bariéra, která poukazuje na málo studijních míst.

8.10.9 Moc rušno a málo studijních míst

Několik studentů zmínilo, že je od návštěvy knihoven odrazuje fakt, že je tam kolikrát moc rušno a učit by se v takovémto hluku nemohli nebo také, že tam bývá tak plno, že nemohou najít studijní místo.

„Já bych řekla, že si ty knihy stejně nebudu půjčovat, ale že si tam půjdu sednout a ty knihy si prolistuju, když tam budu, takže jako nabídnout místo na sezení, rozumný, se zásuvkami a nějakým jako zázemím tak, aby mě lákalo jít a něco si číst fyzicky tam. Ale abych si půjčila knihu domů...“ – Mirka

Nebo je knihovna pro ně velmi rušná a nedokáže se v ní soustředit.

„Jo a taky jak je teďka ta nová knihovna, že jo, na FSV. Tak je to v podstatě open space, že ti tam jako chodí lidi za žádama a seděj tam prostě čtyři lidi u jednoho stolu, tak je to takový nepříjemný.“ – Milena

Nabízí se zde např. řešení, že by měla knihovna rozdělena jednotlivá patra nebo studovny na tiché a hlasité zóny.

8.10.10 Komfort

Student Josef, který velmi rád studuje prezenčně v knihovně na PF, má problém s komfortem studijních míst: *„... nejsou třeba gauče, ale jsou tam opravdu nějaké takové jako židle, které ještě když mě jako bolí záda, tak nejsou úplně ideální.“*

Komfort hraje významnou roli i u Vojtěcha, který ho zmiňuje v souvislosti s klimatizací: *„Ale mohl bych říci i komfort přeci jenom. Jo třeba Jinonice už jsou klimatizované, ale kdybych byl na Hollaru, tak tam bylo peklo neskutečný, takže třeba i teplota...“*

Tato bariéra se ale opět bude týkat spíše studentů, kteří chodí do knihovny studovat, či preferují a využívají prezenční výpůjčky.

8.10.11 Turnikety

Tato bariéra už není tak častá, ale je jí věnována samostatná podkapitola z důvodu explicitní reakce některých studentů. O všech zmíněných předchozích bariérách vždy mluvili poměrně negativně, ale v tomto případě se objevily dvě významnější reakce s dodatkem „To tam hlavně dej!“.

Touto bariérou je přítomnost turniketů na PF a nově i na FSV v Jinonicích. Tyto turnikety pouští studenty dovnitř na studentský průkaz ISIC, ale pustí pouze studenty příslušné fakulty. Ostatní si musí požádat o manuální vpuštění zaměstnancem knihovny. A jak se ukázalo při rozhovoru se studenty, tak toto je pro

ně velká bariéra a daným knihovnám se raději vyhýbají, pokud nejsou studenty dané fakulty.

„Jo, moc se mi nechtělo chodit na právnickou, protože tam je/byl ten turniket a nepouštěl mě tam ten jakoby fild'áckej ISIC, (...) hned se mi tam nechce, že jo!“ –

David

Vojtěch toto dokonce považoval za natolik důležité, že připojil tuto bariéru k rozhovoru i po jeho skončení.

8.10.12 Poplatky

Poplatky za zpozdání je bariéra, která sama žádného studujícího nenapadla. Většina z nich ale dostala otázku, zda si myslí, že bariérou mohou být. 15 studentů se shodlo na to, že to pro ně bariéra rozhodně není, souhlasí s tímto systémem a myslí si, že je spravedlivě a správně zaveden.

Pro některé jsou tyto poplatky dokonce motivující, a právě díky hrozbě těchto poplatků vrací knihy na čas. I studenti, kteří už měli tu zkušenost a nějaký ten poplatek museli platit, v tom nevidí, žádný problém a za svou chybu zaplatí bez jakýchkoliv problémů.

„To si myslím, že je zcela dobře nastavený, protože ty knížky mají být pro všechny a v momentě, kdy přesáhneš svoji dobu, kdy ji máš mít, tak má mít možnost mít ji někdo jiný a platíš za to, že ubíráš šanci někomu jinému si ji půjčit. Takže za mě je to v pohodě.“ – Mirka

„Jako chápu, ale myslím si, že to je dobrý systém a jako nemám vůbec nic proti tomu. Naopak si myslím, že to je dobře ošetřený.“ – Kristýna

„To mi přijde jako normální věc...“ – Alžběta

„Hele, takhle, já ten poplatek, bych řekla, že je správný. Nevím, jak je to daný finančně, protože já jsem neplatila žádný momentálně jako nikdy, takže to bych lhala. Vždycky se mi to dalo vykomentovat, že jsem napsala, že třeba nestíhám ten daný den a odevzdám to další, takže se to dalo nějakým způsobem řešit. Ale pokud nevrátíš knížku rok nebo dva, tak chápu, že tam nějaký poplatek za to bude a nějakým způsobem to je kompenzo... jakoby postihnutelné.“ – Jitka

V pořádku je podle studentů také cena, ve které se poplatky pohybují. Není podle nich tak vysoká, aby s ní měl mít někdo nějaký výraznější problém. Když už by to měl být problém či bariéra, tak pouze menšinově.

Na základě sesbíraných dat lze předpokládat, že systém poplatků v knihovnách na UK není potřeba měnit a může zůstat v takové podobě, v jaké je nyní. Většině studentům přijde dokonce spravedlivý, či alespoň normální a běžný.

8.10.13 Orientace v knihovně

Studenti dostali otázku také na orientaci v knihovně a zda si myslí, že má vliv na to, jak moc si půjčují knihy, případně jak často dané knihovny navštěvují. Ve většině případů si studenti myslí, že to žádný vliv nemá. Přičemž dost často se opakovalo, že s orientací v knihovně nikdy neměli problém a že konkrétně v těch knihovnách, které na UK navštěvují, nemají žádný problém s orientací.

Milena zmiňuje, že i v případě, že nemohla něco najít, tak jí vždy někdo poradil: „*U mě asi ne, jako, když jsem tam něco hledala, tak vždycky se máš koho zeptat, nebo vždycky mi to přišlo jako přehledný, no, podle žánrů, že jo, podle abecedy pak, takže to asi ne.*“

„*To ani ne, nebo jako, co takhle mám zkušenosti, tak vždycky jsem to nějak jako sehnala, že když jsem to fakt nemohla najít, tak jsem se zeptala, ale jako musím říct, že ty Jinonice byly přehledný, hlavně jak to tam je jenom čistě pro ty naše obory, tak to není, řekněme, tak obsáhlý. A většinou to bylo, že jsem vlastně to nemohla sehnat online, a viděla jsem, že to jako je tam, tak jsem si to tam šla půjčit.*“ – Eliška

Další 4 studenti poté zmínili, že orientace má rozhodně vliv a také že si díky tomu vybírají knihovny, kam půjdou. Leona má např. problém se orientovat v Knihovně Jana Palacha, sama se tam několikrát ztratila při hledání studoven, a tak si myslí, že orientace určitě bariérou být může. Dle Martiny je poté orientace v knihovně důležitá, ale není to bariéra, která by studenty, nebo ji osobně, odradila.

Celkově tedy lze říci, že orientace v knihovnách hraje důležitou roli, ale nepatří mezi hlavní bariéry, které by měly významný vliv pro návštěvnost knihoven. Studenti ví, jak si s touto situací poradit, a když se nevyznají, nemají problém se zeptat – klíčový zde tedy bude hlavně personál, který už by bariérou být mohl, pokud by byl neochotný a na studenty nepřijemný.

8.10.14 Další bariéry

V této kapitole jsou v krátkosti shrnuty veškeré další bariéry, které byly při rozhovorech zmíněny. Většina z nich byla jmenována právě jednou, ale i tak se dají považovat za důležité a vypovídající.

Pro Jitku je aktuálně největší bariérou jejich zavřená fakultní knihovna, která pochází rekonstrukcí. Během rozhovoru toto padlo několikrát. Tištěné knihy ale preferuje do takové míry, že si pro ně nyní jezdí do Knihovny Jana Palacha na FF nebo do Národní knihovny ČR.

Vojtěch upozorňuje na to, že bariérou může být i nedůležitost zdroje. Některé zdroje jsou totiž potřeba více než jiné, a pokud není daná kniha vyučujícími vyžadována, tak nevidí potřebu ji shánět. Naopak, když je kniha požadována, nevádí mu si pro ni dojet i do jiné knihovny.

Podle Alžběty je problém i to, že knihovny nepředávají studentům informace o tom, co vše se v nich dá dělat. Myslí si, že kdyby studenti věděli, co vše můžou v knihovně dělat kromě půjčování si knih, že by se někdy zastavili a případně si i půjčili tu knihu.

Mezi další bariéry, které byly zmíněny patří lenost studenta někam chodit; strach o poničení knihy domácím mazlíčkem; čas, který studenti často nemají; letní pauza některých knihoven; ztracená kniha (student pro knihu šel a nemohl si ji půjčit, protože se nejspíše ztratila); přístup zaměstnanců ke studentům; strach jít na místo, kde to neznám atd.

2 studenti zmínili, že oni nemají žádné bariéry k tomu chodit do knihovny a půjčovat si knihy, jen to prostě nechtějí a nepotřebují. Toto je např. vyjádření Evy: *„Hm, no jakože, já v tom nevidím žádnou moc bariéru, jenom tím, že nemám potřebu vlastně si ty knížky půjčovat.“*

Ve dvou případech byla zmíněna i bariéra, která se netýká knihoven UK, ale Národní knihovny. Jedná se o nutnost si odkládat věci před vstupem do knihovny a zmíněna byla Davidem a Leonou. Je tedy dobře, že knihovny UK to takto zavedené nemají.

8.11 Co není bariérou?

Ze zahraničních studií, které jsou popsány v teoretické části, jasně vyplývá, že někteří studenti zůstávají věrní fyzickým knihám ze zdravotních důvodů, jako může být např. únava, bolest očí či jiné fyzické projevy. U dotazovaných respondentů ale toto téma nepadlo ani jednou. Nikdo z nich nezmínil, že by měl podobný problém. Je také možné, že problém není natolik zásadní, aby si na něj respondenti vzpomněli.

Jediný, kdo se tomuto tématu alespoň trochu přiblížil, byl Vojtěch, který se z používání online zdrojů v poslední době vrací na zdroje fyzické. Uvědomuje si např. klesající produktivitu při neustálém čtení z počítače.

„No, určitě je to i lepší, že člověk si může číst před spaním a nemusí koukat do toho displeje. Ono opravdu všechno, jak jsme zvyklí teďka dělat přes počítače, tak čím víc tomu věnujeme času, tomu počítači, tak tím je podle mě i větší šance, že se unavíme a ta produktivita klesá. Takže ano, proto si získávám ten čas, že čtu z papíru, aby přeci jenom ten mozek líp reagoval potom, až budu psát na ten počítač. No a momentálně mimochodem musím říci, a děje se to i při zkouškách, při testech, jakýchkoliv, že podle mého názoru čtení z obrazovky... nebo mozek si čtení z obrazovky jako... nevstřebá si mozek tolik informací při čtení z obrazovky, jako když čte naopak z knížky, protože přeci jenom ta tištěná verze mi přijde, že vnímáme i víc ty detaily v tom písmu.“

8.12 Co mohou knihovny udělat?

Jednou z posledních a velmi otevřených otázek bylo, co mohou knihovny udělat pro to, aby si studenti půjčovali více knih. Odpovědi na tuto otázku byly velmi rozmanité, různé. Pořadí, ve kterém jsou návrhy studentů zmíněny, je podle počtu odpovědí. Ty nejvíce opakované jsou uvedeny jako první a ty, co byly zmíněny pouze jednou, jsou sepsány na konci této kapitoly. Některé návrhy se mohou do jisté míry překrývat s bariérami zmíněnými výše. I tak je ale důležité, aby zde byly uvedeny, jelikož jde často o návrh, jak bariéru překonat, který pochází od samotných studentů.

Velmi často studenti zmiňovali dle nich jednoduché řešení na tuto otázku, a to, že by knihovny měly mít více knih.

„Možná jako jediný, co mě napadá, třeba mít tam stabilnější tu nabídku, jakože třeba mít víc kusů od nějakýho toho díla, to jediný, co mě napadá, protože často se mi stává, že to prostě nikde moc není a musím třeba jet někam na okraji Prahy, nebo prostě fakt, to je dlouho půjčený, takže asi třeba zvýšit tu zásobu.“ – Kristýna

„Takže já bych to udělala, že by se tam doplnilo víc těch potřebných knih, nebo těch, co se nejvíc půjčovaly za tuto dobu, že jo. A obnovila bych ty starší nějaký tisky, protože některé jsou třeba už nějakým dezolátním stavu. Co se mi stalo, takže...“ – Jitka

„No rozšířit nabídku knih, že třeba nějaký... ne jako 100 %, co vždycky hledám, je dostupný, takže větší nabídka knih a možná víc kopií těch knih.“ – Nikola

Jak je vidět z výše uvedených úryvků, tento návrh je většinou zmiňován spolu s návrhem na dokoupení více kopií žádaných knih. Tyto dva návrhy, ať už dohromady, nebo jen jeden z nich, zmínila více než polovina dotazovaných.

Martina studující historii odpověděla, že dle ní by také pomohlo více výtisků: *„No, u některých knížek určitě víc výtisků, protože nás je v ročníku hodně a máme zadanou povinnou četbu, třeba během týdne, tak se to samozřejmě v rámci semináře vypůjčí, protože je nás tam víc, než je těch výtisků v knihovně.“*

„... jakože jazykových učebnic, třeba aby byly jako jednak dostupný, že si je můžeš fakt půjčit, a ne jenom tam, aby jich tam bylo jako víc, anebo jako větší škála, to bych asi taky ocenila. Myslím, že jako na beletrii asi jako máme jiný knihovny než fakultní knihovnu, takže k tomu jako se asi vyjadřovat nemusím...“ Aneta jako studentka tlumočnictví by ocenila více jazykových učebnic a zároveň nepřímo poukazuje na to, že beletrii v akademické knihovně nečeká.

Jako další návrh bylo dvakrát zmíněno zlepšení fyzického stavu knih, protože dle Radky a Jitky jsou knihy někdy opravdu ve špatném stavu a nerady si je proto půjčují. Návrhem řešení by zde asi byl nákup nových knih a vyřazení použitých, jsou-li ještě knihy na českém knižním trhu dostupné. Ovšem je třeba vzít v potaz, že špatný stav knih vnímá každý člověk subjektivně, a tak by opravdu záleželo na tom, jak moc jsou knihy poškozené. V případě knih, které už nejsou dostupné, by mohlo poté pomoci zvážit nějakou lehkou opravu poničených výtisků.

„No možná, nějaké knížky, trochu jim pomoci, aby nevypadaly jak salátové vydání, ale to je asi knihovna na knihovně.“ – Radka

Další odpovědí, která padla na tuto otázku vícekrát, je, že knihovny nemohou udělat nic. Tyto studenty nenapadá nic, co by mohly knihovny udělat pro to, aby si půjčovali více knih. *„Tak to vůbec netuším, asi nic. Asi bych tam ani tak nechodila,“* zmiňuje Alžběta.

S tímto je spojená také odpověď, že pro to, aby si Milena chodila půjčovat fyzické knihy, by musela knihovna přestat poskytovat ty elektronické. Vzhledem k rostoucí popularitě a využívanosti, toto není reálné, ani dobré řešení a Milena je tedy zařazena do kategorie „knihovny nemohou udělat nic, knihy si půjčovat nebudou“.

Dvakrát bylo poté zmíněno, že by knihovny měly mít lepší PR a propagaci, aby studenti věděli, co vše nabízí a jak to v nich chodí. *„A možná i to, že vlastně ty lidi nevědí, co ta knihovna vlastně jako nabízí všechno, že si poví, že OK, jsou tam nějaké knihy, ale neví, co všechno se tam dá jako kromě toho dělat, takže možná... nějak jako, nevím, jak bych to nazvala... no prostě jako málo informací ze strany těch knihoven o tom, co vlastně všechno je tam dostupné.“ – Alžběta*

Dvě odpovědi měl mimo jiné i větší počet hlavně týmových studoven. S rostoucí popularitou týmových projektů postrádají studenti právě místa, kde by mohli na projektech pracovat ve skupině. Při té příležitosti by se dostali do knihoven, kde by si mohli častěji půjčovat knihy, třeba právě i k těmto skupinovým projektům.

Dále vypsání návrhy byly zmíněny právě jedním respondentem:

- Aneta by byla ráda, kdyby výpůjčky byly na delší dobu než měsíc a líbí se jí možné řešení pomocí samoprodužování výpůjček (nebude-li kniha rezervována jiným čtenářem).
- Aneta by také ocenila, kdyby prezenční výpůjčku na 1 den bylo možno vrátit do konce následujícího dne, ne pouze do 12:00 (*„Jako za mě fungují... jo, bylo by asi fajn, kdyby třeba, jak je takovýto krátkodobé vypůjčení na jeden den, že to musíš do 12, nebo do kolika, vrátit, aby to nebylo prostě jenom do 12, ale třeba do konce pracovní doby toho druhého dne.“*).

- Aneta zmiňuje i to, že by ocenila přehlednější systém, než je univerzitní UKAŽ.
- Vojtěch by ocenil sjednocení signatur, které ale v Jinonicích právě probíhá.
- Marie by byla ráda za zlepšení označení žánru v knihovnách (např. větší písmo, výraznější nápisy apod.).
- Radka by ocenila prodloužení výpůjční doby a byla by ráda za navrácení letních dvouměsíčních výpůjček, které poskytovala knihovna FF.
- Milena by ocenila, kdyby knihovna zároveň nabízela více služeb a možností vyžití. Jako příklad uvedla finskou knihovnu Oodi v Helsinkách, kde byla na mé doporučení.
- Jolaně by se líbilo, kdyby všude byla možná rezervace knih dopředu, a zároveň, kdyby všechny knihovny měly bibliobox, který považuje za velmi užitečnou a praktickou věc.
- David by ve fondu rád měl více zahraničních zdrojů, které na svém doktorském studiu potřebuje.
- Kristýna zatím univerzitní knihovnu nepotřebuje, protože jí zatím stačila městská knihovna.
- Mirka zvažuje, že do knihovny půjde, až bude psát diplomovou práci, asi hlavně pokud jí nebudou stačit online zdroje, nebo nenajde, co potřebuje.

Všechny tyto návrhy jsou opravdu jen pouze návrhy a v případě jejich využití by bylo potřeba zjistit jejich proveditelnost a důsledky.

8.13 Návrhy na zlepšení

Na závěr bylo studentům představeno několik možných návrhů, jak by knihovny mohly zlepšit své služby, aby si studenti půjčovali více knih. Prvním z těchto nápadů bylo zavedení tzv. „Alza boxů“, ve kterých by si studenti mohli knihy vyzvedávat kdykoliv. Jeden takový box je aktuálně na Pedagogické fakultě a další má v plánu zřídit knihovna FHS. Studenti ale zatím moc nevědí, že takový box existuje.

„Jo tak jako přijde mi to taky fajn. Potom jako otázka, kde by ten jakoby výdejní box byl, že když by to vlastně bylo před tou knihovnou, tak, tak je to pro mě skoro

jakoby jedno, že jo, protože to už většinou jsem na té fakultě v ty hodiny, kdy ta knihovna má otevřeno, takže to pro mě jako nemá zas tak velkej vliv, kdyby to bylo někde třeba na kolejích, tak to určitě, jako, když jsem tam bydlela, tak to by bylo jako hodně super, že bych si to mohla jakoby zvednout prostě na koleji.“ Marie poukazuje na to, že by záleželo na tom, kde by daný „Alza box“ byl umístěn. Eliška by také preferovala umístění např. na kolejích.

U Anety by bylo rozhodující, zda by tuto službu navíc musela platit, či nikoliv. *„Kdybych to nemusela platit, tak pro mě fajn, protože já osobně upřednostňuju ty boxy, protože si tam můžeš dojít kdykoliv, třeba v jednu ráno, nebo prostě když se vrátíš a napadne tě to než bejt vázaná na něčí otvírací dobu. Takže za mě fajn nápad.“* Kdyby ovšem služba byla placená, Aneta by zvažovala frekvenci a to, zda vůbec službu potřebuje.

Druhým nápadem byl bibliobox na vracení knih společný pro všechny fakulty. Zde už byl zájem o něco menší, stále ale převyšoval polovinu dotazovaných studentů, z nichž téměř všichni nezapomenuli zmínit, že přesto, že oni by byli nadšení, tak pro zaměstnance by to byla práce navíc a mohlo by to být také velmi logisticky náročné na provedení.

Student PF Josef uvedl, že pro něj by to užitečné nebylo, jelikož používá jen jejich fakultní knihovnu, a ještě bydlí blízko své fakulty. Dovede si ale představit, že studentům dojíždějícím např. do Jinonic by to mohlo pomoci.

Jitku napadá, že v případě zavedení, by někdy mohlo docházet ke zbytečnému zneužívání této možnosti: *„A takhle potenciál dobrý, ale problém je v tom, jak by ta kniha se zpátky vrátila na tu fakultu, z který je. A taky by byl možná problém, kdyby to byla kniha z Plzně a vrátili by ti jí v Praze, takže záleží na tom, jak by to ty lidi vysloveně použili v dobrým, že by to třeba vrátili na tu fakultu, že tam fakt nemůžou. Kdybys byla u nás, zapůjčila si knihu na fildě tam tak velkej problém nevidím, tam to je pár prostě zastávek tramvají, tam by mi to asi nevadilo, v Praze asi dobrý. Ale zase, jak říkám, záleží na tom, jak by se to zneužilo těma studentama, že by to třeba vraceli na fakultu, která je na druhé straně Prahy a ta kniha by třeba den potom putovala zpátky, nebo dva.“*

„Nejsem si jistá, jestli jakoby mezifakultní, jestli by v tom nebyl až moc velký nepořádek. Dokážu si asi představit jako v rámci jedné fakulty, protože tam myslím,

že přece jenom ta komunikace mezi knihovnami funguje poměrně asi dobře, nebo měla by, měla by fungovat lépe. Nedokážu si úplně představit, že by se, že by najednou, že by se všechny knihovny musely domluvit prostě o tomhle, to si jako úplně nedokážu představit ten systém, ale jakoby v rámci jedné fakulty možná jo.“ Leona navrhuje, že by to šlo zavést pro jednotlivé fakulty, aby to bylo trochu jednodušší na údržbu. FF na tomto principu funguje v rámci budov.

„Myslím si, že by to bylo super... extrémně těžký logisticky zařídit, ale super nápad.“ – Nikola

8.14 Negativní zkušenost

Negativní zkušenost je něco, co může studenty také odradit od toho si jít půjčit knihu do knihovny. V této podkapitole práce budou popsány některé negativní zkušenosti respondentů s knihovnami.

„Asi mě to neodrazuje, pamatuju si, že jednou jsem ztratila knížku, když jsem byla malá, a potom ta knihovna mi řekla, že buďto jako zaplatím nějaký... zaplatím tu hodnotu tý knížky, anebo ji seženu někde v antikvariátu. A zrovna to byla taková knížka, která se fakt nikde nedala sehnat a byla stará, už byla dost asi hodnotná, přitom to byla nějaká pohádka o pejskovi. No, takže to se pak nějak vyřešilo a tuším, že pak na mě paní byla milá, ale to jsem se trošku bála, no, takže je to blbý. Je to docela velká zodpovědnost, když si pak člověk půjčí něco takovýhodle drahýho a vlastně jako ani netuší, že to je drahý a pak to ztratí, tak je to blbý. Ale, ale neodradilo mě to.“ – Mirka

„No, jako určitě je nepříjemné, když tam jako přijdu a není tam místo, že tam je prostě plno. Už tak to se na to vykašlu, že jo, a radši si to najdu někde online.“ – Milena

Jitka má poté velmi negativní zkušenost s krajskou knihovnou v Kladně, kam nerada chodí, a od té doby preferuje Prahu. U ní tedy lze vidět případ toho, že negativní zkušenost může čtenáře někdy odradit natolik, že do dané knihovny už nezavítá přesto, že nabízí mnoho studijního materiálu.

David poté uvádí výše zmíněný fakt, že do knihovny PF se jako student FF na průkaz ISIC nedostane. Je to pro něj velmi podstatné, protože tu knihovnu od té doby už nenavštěvuje, a když se dozvěděl, že na FSV v Jinonicích je to to samé,

prohlásil, že se mu tam tedy hned nechce. Jde nejspíš o fakt, že knihovny UK by měly být přístupny všem studentům a toto mu připadá jako omezování a ztížení přístupu.

„Jako asi mě nenapadá teda... jakoby, když bylo to odstřelování na filozofický fakultě, tak jsem zrovna byla v městský knihovně na Mariánském náměstí, což bylo pěkně nepříjemný, což pak jsem se jako přiznávám trochu jako bála jít znova do té městský knihovny, to přece jenom jako negativně nabytá... nabytej zážitek, takže to mě jako trochu limitovalo v tom, že jsem pak měla trochu strach se nacházet v té daný lokalitě, ale jinak jakože obecně ne. Jako, že bych měla špatnou zkušenost s knihovnou, to ne.“ – Nikola

Zkušenost Nikoly se netýká univerzitní knihovny, ale přesto mi přijde důležité ji tu zmínit. Někdy knihovny nemohou nijak ovlivnit špatnou zkušenost studenta. Nikola se poté vyjádřila, že se omlouvá, že to bylo celkem mimo a že to asi nepatří k tématu. K tomu to ale patří, jelikož zmíněná událost z prosince roku 2023 se stala na půdě FF, kde se nachází několik knihoven, ve kterých v té době byli studenti a ti mohou mít podobnou, či horší vzpomínku na danou knihovnu, do které kvůli shodě náhod už třeba nikdy nezavítají. A knihovna jako taková s tím nemůže nic dělat.

Někteří studenti včetně Jolany odpověděli, že mají naopak s knihovnou pozitivní zkušenosti a že je mají rádi. *„To se nestalo, naštěstí a doufám, že se to nestane, protože mám knihovny ráda a ráda bych tam chodila.“*

Kristýna, Radka, Vojtěch a Aneta poté zmínili, že pokud by je něco někdy odradilo od toho chodit do nějaké knihovny, pak by to nejspíše byl přístup personálu, který by na ně byl nepříjemný.

Jak je vidět z některých výše uvedených situací, studenti mají knihovny rádi, a když se sem tam něco nepovede, či mají nějakou negativní zkušenost, tak dávají knihovnám šanci. Také zde vidíme, jak je personál v knihovně pro její uživatele klíčový.

8.15 Zahraniční zkušenost

12 z těchto 18 studentů absolvovalo nějaký zahraniční výjezd a mají zkušenosti i se zahraničními akademickými knihovnami. Výjezdy se většinou uskutečnily v rámci

Evropy do různých států od Norska až po Itálii, či Skotsko. Mirka jediná vyjela mimo Evropu, a to na Taiwan.

Celkově se opakovalo, že knihovny v jižních zemích jsou na stejné, či horší úrovni jako v České republice. Alena byla ve Španělsku v Santiagu de Compostela a poznamenala, že naše knihovny jí vyhovují více, např. třeba systém UKAŽ, který je mnohem lepší než ten, jenž používala na Erasmu ve Španělsku.

Nejčastějším plusem zahraničních knihoven byla otevírací doba, která často trvala dlouho do noci, či nonstop. Při podobném provozu často vše probíhalo samoobslužně vč. půjčování knih. Oceněna byla studenty také jistá míra automatizace.

Studenti také hodně zmiňovali, že v zahraniční knihovně měli více studijních míst, nebo že byly pohodlnější, či rozmanitější. Mirka říká, že na Taiwanu chodí studenti do knihovny dokonce spát, jelikož tam mají pohodlná křesla:

„Jo, to je vtipný, tam chodí lidi spát do knihovny, protože tam jsou pohodlný křesla jako jediný z celého kampusu a hodně se tam půjčují knížky. Hodně tam jedou na jako grafických tabletech, kde se přepisují něco fyzické knihy. To je docela zajímavý formát. A... ta knihovna tam, co byla kampusí, tak ta byla úplně super. Za mě jako skvělý místo, právě i měli tam různé studijní místnosti, který se člověk mohl za... zabukovat a zablokovat, a tím pádem tam nikdo jiný nemohl a mohl se tam učit s kamarádama, který jsme třeba využívali na nějaký takový hromadný projekty.“

Mirka zde poukazuje na to, v čem se lišila knihovna, se kterou měla zkušenost při svém výjezdu. Mimo jiné zde zmiňuje i další několikrát opakovaný jev, a tím je možnost si zarezervovat studovny, či studijní místa. Eliška byla ze systému rezervace natolik nadšena, že dopodrobna vysvětlila, jak to celé funguje a zmínila, že by něco takového uvítala i u nás.

3x se také opakovalo, že v zahraničních studovnách bývá opravdu ticho na rozdíl od těch univerzitních tady u nás. Řešením by zde potom bylo rozdělit knihovnu na části – tiché a hlasité zóny.

Eva a Vojtěch shledali zahraniční knihovny modernějšími ať už z hlediska samotné stavby, či vybavení. Jolana a Aneta by ocenily další služby, kterých by v knihovně

mohly využít, jako jsou kavárny, automaty na občerstvení apod. Studentka knihovnictví Leona si povšimla, že oproti nám si ve Florencii studenti půjčují hodně knih.

Své zkušenosti hezky popsala také Martina: *„Během studia jsem vyjela na Erasmus dvakrát a v obou případech jsem se do styku s akademickou/univerzitní knihovnou dostala. Co se týče první zkušenosti, tu jsem získala ve skotském Glasgow. S tamní knihovnou jsem měla skvělé zkušenosti. Vzhledem k tomu, že University of Glasgow je víceméně na území jedné čtvrti, knihovna byla v jedné budově, společná pro všechny fakulty. V, myslím, 13 patrech se tak člověk mohl snadno dostat k literatuře z nejrůznějších oborů, aniž by musel kamkoliv přejíždět, či si knihy nechat zaslat. Knihovna zároveň byla dobře vybavená, pokaždé byla kniha, kterou jsem potřebovala k výuce, či práci, k dispozici i přesto, že se často jednalo o stejný titul pro celý seminář. Obrovský výběr poskytovala knihovna i v elektronických zdrojích. Jako jedna z předních britských univerzit měla nasmlouváno velké množství publikačních webů a periodik – knihovní účet, dokud byl ještě aktivní, jsem proto poté používala i po svém návratu do České republiky. Co se týče otevírací doby, knihovna bývala otevřena do večerních hodin, o zkouškovém období byla studentům přístupná non-stop. Líbilo se mi i rozdělení pater do tichých zón a zón pro skupinové projekty, kde se mohlo mluvit. Další zkušenost mám s knihovnou ve španělském Santiagu de Compostela. Zde jsem však knihovnu používala jen jako studovnu, praktická stáž práci s tamními knihami, ani elektronickými zdroji, nevyžadovala. Knihoven univerzita provozovala více: na jednotlivých fakultách + centrální. Studovny zde fungovaly v tichém režimu. Kapacity centrální knihovny byly ve srovnání s poptávkou nižší, proto pro zajištění místa bylo nutné dorazit v ranních hodinách. Otvírací doba byla během semestru srovnatelná s našimi knihovnami, ve zkouškovém období byla prodlužována – rozpis byl se studenty sdílen. Jako nevýhodu jsem vnímala uzavření knihoven o víkendy – jako stážista jsem ale měla jiné potřeby než běžný student, nemohu proto posoudit, zda by o její otevření byl dostatečný zájem.“*

Další aspekty byly zmíněny pouze jednou:

- Aneta se v zahraniční knihovně orientovala lépe než v knihovnách UK.

- Alžběta pochází se Slovenska a mezi knihovnami v České republice a na Slovensku nevidí rozdíl.
- Vojtěchovi se zdálo, že knihovna v Římě má o dost lepších věcí než knihovna jeho fakulty v Jinonicích (FSV).
- Jolana v zahraničí ocenila skříňky na odkládání věcí (je možné, že neví, že ve většině knihoven UK jsou skříňky také).
- Jitce přišlo půjčování knih v Norsku v akademické knihovně jednodušší.
- Martině i Jitce přišla nabídka e-zdrojů v zahraniční knihovně větší než na UK.

Celkově lze tedy říci, že dotazovaní studenti převážně mají zahraniční zkušenosti. Ovšem knihovny v zahraničí využívali spíše jako prostor, kde se mohou učit. Knihy si moc často nepůjčovali, např. v Itálii byla pro Vojtěcha klíčová hlavně jazykové bariéra, kdy si nic nepůjčil, protože většina knih byla italsky. I tato jazykové bariéra mohla hrát roli, proč si studenti v zahraničí nepůjčovali tolik knih. Akademické knihovny už se dnes ale snaží nabízet knihy i v anglickém jazyce, tento problém tedy nebyl všude.

9 Limity

Každý výzkum má své limity, které ho nějakým způsobem omezují. V této části budou vypsány a definovány limity této práce. Je třeba brát v potaz, že tyto limity existují a vědět o nich. Limitů zde uvedených je několik a mohou existovat ještě nějaké další.

Jedním z limitů této práce je obor studia. Jak už bylo několikrát uvedeno výše, tak obor hraje velkou roli v tom, zda si studenti půjčují, či nepůjčují knihy. Je třeba tedy myslet na to, že existuje mnoho dalších oborů, které v tomto výzkumu nejsou zastoupeny.

Jedním z nich může být například medicína. Přesto, že rozsah oborů a fakult je veliký, studenti lékařských fakult nebyli dotazováni. Byla vyvinuta snaha o jejich zapojení, ale z důvodu zkouškového období většina z nich rozhovory odmítla, či odsunula a časově už by to jinak nebylo možné.

Chybí zde také studenti mimopražských fakult. Všichni dotazovaní studenti chodí prezenčně do školy do Prahy a výzkum je tedy limitován hlavním městem, které je ke studentům velmi vstřícné, co se týká počtu knihoven.

Je třeba také zmínit, že výzkum byl zaměřen na studenty Univerzity Karlovy, která nabízí velkou škálu elektronických zdrojů. Výsledky by mohly vypadat jinak u studentů menších univerzit, které se tolik nezaměřují na e-zdroje a stále dávají velké preference tištěným fondům. Toto je velmi zásadní bod, který může mít vliv na preference a potřeby studentů při využití fyzických fondů.

10 Diskuze

Tento výzkum nám přinesl poměrně rozmanité a zajímavé odpovědi na hlavní výzkumné otázky, které se týkaly bariér a možností, jak zvýšit využití fyzických fondů knihoven. Kromě toho byly také zjištěny určité aspekty, které v této otázce hrají důležitou roli, i když se to na první pohled nezdá.

Mezi hlavní bariéry studentů k tomu si půjčovat knihy patří hlavně fakt, že to po nich profesori nevyžadují, nedávají jim zadanou četbu, či jim sami knihy poskytují v různých formách. Důležitou roli hraje také obor, který daný student studuje, a zvyky, jak jsou komunikovány poznatky v daném oboru. Jednou ze specifických bariér je poté otevírací doba či nedostatek potřebných knih. Za speciální druh bariéry lze považovat také výhody e-knih, kterých rozhodně není málo.

Mezi další často zmiňované bariéry patří: vzdálenost, délka výpůjční doby, maximální počet výpůjček, málo výtisků žádaných knih a další. Naopak předem předpokládané bariéry jako poplatky a fyzické, či zdravotní problémy při přílišném používání e-knih, které vyplývají z některých zahraničních článků, se zde nepotvrdily.

Velmi překvapivou a silnou bariérou se ukázaly být turnikety, které pustí jen studenty dané fakulty. Studenti jiných fakult se poté cítí selektováni a do dané knihovny raději nechodí, i když by mohli. Rozhodně je tedy třeba se zamyslet, zda by s tím po technické stránce nešlo něco udělat a zda je opravdu nutné je mít, případně jaký byl důvod pro jejich zavedení.

Knihovny mohou dle studentů nakoupit více potřebných knih, či zútlunít studijní místa a zvýšit jejich počet. Řešením by mohlo být také zavedení dalších služeb do knihoven, aby se do nich studenti rádi vraceli, či aby se studenti zastavili pro knihy, až budou mít cestu okolo knihovny.

Vliv hraje také osobní preference, ale v poměrně menší míře, než bylo předpokládáno. Potvrdil se také výsledek zahraničního výzkumu, že délka doby, na kterou studenti knihu potřebují, se může projevit na skutečnosti, zda si knihu seženu ve fyzické, či elektronické podobě.

Naopak covid, který se v zahraničních výzkumech zdál hrát velkou roli, zde až tak velkou roli nehrál, anebo si to studenti sami neuvědomovali. Některé naučila tato pandemie lépe pracovat s e-zdroji, ale, jak oni sami říkají, mohlo jít o celkový posun doby. Pandemie covid-19 ho mohla pouze trochu urychlit.

Neméně překvapivým výsledkem je vysoká využívanost e-zdrojů mezi studenty. Byl to jeden z předpokladů, na kterém je práce založena, a potvrdil se. Přesto ale existují studenti, kteří dávají preferenci tištěným zdrojům. Ale i oni využívají ke svému studiu zdroje elektronické, jen v menší míře.

Z navrhovaných možností se zdá, že by u studentů mělo větší úspěch zavedení tzv. „Alza boxů“ než jednotný návratný systém pro celou univerzitu. Pracující studenti často nemají možnost stihnout otevírací dobu knihovny a tohle se pro ně jeví jako ideální řešení. Jak sami studenti zmiňovali, jednotný systém vracení knih, ať už pomocí biblioboxu, či klasicky na přepážkách, by byl velmi logisticky náročný a bylo by třeba zjistit, zda by to vůbec bylo proveditelné. Ideální by asi bylo zjistit, např. kvantitativním dotazníkem, jak moc by to studenti ocenili, a poté se pustit do výzkumu proveditelnosti, protože např. fakulty jako PF či PřF mají hodně specifický fond, který lze málokdy najít na jiné fakultě.

10.1 Možnosti dalšího výzkumu

Na práci by bylo možné navázat několika způsoby. Jednou z možností je např. navrhnout projektování výše zmíněných služeb. Zda by byly proveditelné, za jakých podmínek a kolik lidských, či finančních zdrojů by bylo potřeba.

Výzkum by bylo možné rozšířit i na další univerzity. Zajímavé výsledky by mohly být u menších univerzit, které nemají přístup k takovému množství elektronických zdrojů, zda by tato skutečnost nějakým způsobem ovlivnila preference studentů při výběru zdrojů.

Šlo by také výzkum provést na studentech dalších oborů, které zde nebyly zahrnuty, či zkusit zjistit do větší míry, zda je rozdíl mezi staršími a mladšími studenty a případně v čem tyto rozdíly spočívají.

11 Závěr

Celkově lze říci, že e-zdroje jsou u studentů stále populárnější, a to hlavně z důvodu jejich výhod. Studenti se k nim dostanou rychle, jsou dostupné prakticky odkudkoliv a lze v nich jednoduše vyhledávat. Přesto ale fyzické zdroje zůstávají pro některé studenty velmi důležité a dávají jim přednost. Jedná se převážně o studenty, které k tomu vybízí povaha oboru, ten totiž opravdu hraje velkou roli.

V této diplomové práci se povedlo odhalit některé bariéry, které studenti mají při využívání fyzických fondů knihoven. Mezi tyto bariéry patří: otevírací doba, málo výtisků žádaných knih, vzdálenost knihovny od místa bydliště, fyzická tíha knih, délka výpůjční doby, maximální počet výpůjček, orientace v knihovně a další. Některé tyto bariéry může ovlivnit knihovna, jako např. délku výpůjční doby, a s jinými knihovna moc nezmůže – jako fyzická tíha knih či vzdálenost knihovny od místa bydliště.

Navrhnuty byly i věci, které by knihovny mohly udělat, aby si studenti půjčovali více knih. Tyto možnosti byly navrhnuty přímo samotnými studenty a patří mezi ně třeba prodloužení výpůjční doby či větší nabídka knih, které potřebují ke studiu.

Roli v tom, jaký typ zdrojů si studenti zvolí, hraje kromě oboru studia také zadání vyučujících, či doba, po kterou studenti daný zdroj potřebují. Vedlejší vliv může mít i zahraniční, či negativní zkušenost s jinými knihovnami.

Celkově lze také říci, že elektronické zdroje už jsou v dnešní době pro studenty běžnou součástí jejich studia a často je používají více než zdroje fyzické. Jejich výhody jako např. dostupnost odkudkoliv a kdykoliv jsou pro studenty velmi užitečné a ulehčují jim do jisté míry studium.

Fyzické fondy ale ještě rozhodně nejsou ztracené a používat se v některých oborech budou i v budoucnosti. Zdroje elektronické se také budou používat a je možné, že ještě častěji a více, hlavně kvůli jejich značným výhodám.

12 Seznam zkratek

AKVŠ – Asociace knihoven vysokých škol

ČR – Česká republika

ČVUT – České vysoké učení technické

DDA – Demand-driven acquisition

EBA – Evidence-based acquisition

EIZ – Elektronické informační zdroje

ETF – Evangelická teologická fakulta

FF – Filozofická fakulta

FHS – Fakulta humanitních studií

FSV – Fakulta sociálních věd

HTF – Husitská teologická fakulta

KTF – Katolická teologická fakulta

MFF – Matematicko-fyzikální fakulta

MUNI – Masarykova univerzita

NK ČR – Národní knihovna České republiky

NTK – Národní technická knihovna

PDA – Patron Driven Acquisition

PedF – Pedagogická fakulta

PF – Právnická fakulta

PřF – Přírodovědecká fakulta

SHU – Seton Hall University

SIS – Studijní informační systém

TDKIV – Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy

UK – Univerzita Karlova

UKAŽ – UK od A do Z (univerzitní systém)

UTL – University of Toronto Library

13 Zdroje

- 1) Data z VŠ knihoven. *Asociace knihoven vysokých škol* [online]. [cit. 2024-02-11]. Dostupné z: <https://www.akvs.cz/o-asociaci/data-z-vs-knihoven/>
- 2) CHAPUTULA, Aubrey Harvey a Sellina Khumbo KAPONDERA, 2023. Print Book and e-Book Collections in Academic Libraries in Malawi. *Collection Management* [online]. 2023-10-02, **48**(4), 375-396 [cit. 2024-03-24]. ISSN 0146-2679. Dostupné z: doi:10.1080/01462679.2023.2255555
- 3) Interní tabulka od AKVŠ s počtem výpůjček i za zatím nezveřejněné roky
- 4) JOHNSTON, Nicole a A.M. SALAZ, 2019. Exploring the Reasons Why University Students Prefer Print over Digital Texts: An Australian Perspective. *Journal of the Australian Library and Information Association* [online]. 2019-04-03, **68**(2), 126-145 [cit. 2024-03-24]. ISSN 2475-0158. Dostupné z: doi:10.1080/24750158.2019.1587858
- 5) KRČÁL, Martin a Pavla KOVÁŘOVÁ, ed., 2018. *Knihovnické fondy, procesy a služby*. Brno. ISBN 978-80-88071-03-7.
- 6) MARTELL, Charles, 2008. The Absent User: Physical Use of Academic Library Collections and Services Continues to Decline 1995–2006. *The Journal of Academic Librarianship* [online]. 5(34), 400-407 [cit. 2023-03-31]. ISSN 1879-1999. Dostupné z: doi:10.1016/j.acalib.2008.06.003
- 7) NOVOTNÁ, Hedvika, Ondřej ŠPAČEK a Magdaléna ŠTOVÍČKOVÁ, 2019. *Metody výzkumu ve společenských vědách* [online]. Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy [cit. 2024-06-10]. ISBN 978-80-7571-025-3. Dostupné z:
https://web.p.ebscohost.com/ehost/ebookviewer/ebook/bmxlYmtfXzI2NTY5NzNfX0FOO?sid=08146c62-4ebb-434e-9f0c-597a9f6a911f@redis&vid=0&format=EB&lpid=lp_315&rid=0

- 8) PRÁZOVÁ, Irena, Kateřina TURKOVÁ a Barbora DROBÍKOVÁ, 2023. Blended learning v českém vysokoškolském prostředí po pandemii Covid-19. *ProInflow* [online]. 2023-10-31, 15(2) [cit. 2024-06-10]. ISSN 1804-2406. Dostupné z: doi:10.5817/ProIn2023-35689
- 9) ROSE-WILES, Lisa M., 2013. Are Print Books Dead? An Investigation of Book Circulation at a Mid-Sized Academic Library. *Technical Services Quarterly* [online]. 30(2), 129-152 [cit. 2024-03-11]. ISSN 0731-7131. Dostupné z: doi:10.1080/07317131.2013.759496
- 10) ROSE-WILES, Lisa M., Gerard SHEA a Kaitlin KEHNEMUYI, 2020. Read in or check out: A four-year analysis of circulation and in-house use of print books. *The Journal of Academic Librarianship* [online]. 46(4) [cit. 2023-03-31]. ISSN 0099-1333. Dostupné z: doi:10.1016/j.acalib.2020.102157
- 11) ŠNÝDR, Mirko. Cirkulační fond. NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR. *KTD - Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. [cit. 2024-04-06]. Dostupné z: <https://aleph.nkp.cz/>
- 12) TRTÍKOVÁ, Ilona, 2018. *Spolupráce vědeckých skupin pomocí informačních a komunikačních technologií: situace ve vybraných skupinách z České republiky* [online]. Praha [cit. 2024-07-14]. Dostupné z: <http://hdl.handle.net/20.500.11956/103455>. Dizertační práce. Filozofická fakulta, Univerzita Karlova. Vedoucí práce Doc. PhDr. Rudolf Vlasák.
- 13) VODIČKOVÁ, Hana a Jiří CEJPEK, 1965. *Terminologický slovník knihovnický a bibliografický*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 119 s.
- 14) *Výroční zpráva o činnosti Masarykovy univerzity za rok 2014* [online], 2015. Brno: Masarykova univerzita [cit. 2024-07-20]. ISBN 978-80-210-

7879-6. Dostupné z:
https://www.muni.cz/media/docs/1099/MU_VZ_o_cinnosti_2014.pdf

15) *Výroční zpráva o činnosti Masarykovy univerzity za rok 2015* [online], 2016. Brno: Masarykova univerzita [cit. 2024-07-20]. ISBN 978-80-210-8290-8. Dostupné z:
https://www.muni.cz/media/docs/1141/MU_VZ2015.pdf

16) *Výroční zpráva o činnosti Masarykovy univerzity za rok 2016* [online], 2017. Brno: Masarykova univerzita [cit. 2024-07-20]. ISBN 978-80-210-8621-0. Dostupné z: https://www.muni.cz/media/3062394/mu-vzoc-2016_cz.pdf

17) *Výroční zpráva o činnosti Masarykovy univerzity za rok 2017* [online], 2018. Brno: Masarykova univerzita [cit. 2024-07-20]. ISBN 978-80-210-8978-5. Dostupné z:
https://www.muni.cz/media/3082975/mu_vzoc_2017_cz.pdf

18) *Výroční zpráva o činnosti Masarykovy univerzity za rok 2018* [online], 2019. Brno: Masarykova univerzita [cit. 2024-07-20]. ISBN 978-80-210-9308-9. Dostupné z: https://www.muni.cz/media/3169388/mu_vzoc_2018-cz.pdf

19) *Výroční zpráva o činnosti Masarykovy univerzity za rok 2019* [online], 2020. Brno: Masarykova univerzita [cit. 2024-07-20]. ISBN 978-80-210-9609-7. Dostupné z:
https://www.muni.cz/media/3234143/mu_vzoc_2019-cz.pdf

20) *Výroční zpráva o činnosti Masarykovy univerzity za rok 2020* [online], 2021. Praha: Masarykova univerzita [cit. 2024-07-20]. Dostupné z:
https://www.muni.cz/media/3416085/mu_vzoc_2020_cz.pdf

- 21) *Výroční zpráva o činnosti Masarykovy univerzity za rok 2021* [online], 2022. Brno: Masarykova univerzita [cit. 2024-07-20]. Dostupné z: https://www.muni.cz/media/3432240/mu_vzoc_2021-cz.pdf
- 22) *Výroční zpráva o činnosti Masarykovy univerzity za rok 2022* [online], 2023. Brno: Masarykova univerzita [cit. 2024-07-20]. Dostupné z: https://www.muni.cz/media/3551112/vyrocní_zprava_o_cinnosti_mu_2022.pdf
- 23) *Výroční zpráva o činnosti Masarykovy univerzity za rok 2023* [online], 2024. Brno: Masarykova univerzita [cit. 2024-07-20]. Dostupné z: https://www.muni.cz/media/3682186/vyrocní_zprava_o_cinnosti_mu_2023.pdf
- 24) *Výroční zpráva o činnosti Univerzity Karlovy za rok 2017* [online], 2018. Univerzita Karlova [cit. 2024-07-20]. ISBN 978-80-87489-16-1. Dostupné z: https://cuni.cz/UK-8533-version1-vzc_2017_web.pdf
- 25) *Výroční zpráva o činnosti Univerzity Karlovy za rok 2018* [online], 2019. Univerzita Karlova [cit. 2024-07-20]. ISBN 978-80-87489-21-5. Dostupné z: https://cuni.cz/UK-8533-version1-vzc_2018_web.pdf
- 26) *Výroční zpráva o činnosti Univerzity Karlovy za rok 2019* [online], 2020. Univerzita Karlova [cit. 2024-07-20]. ISBN 978-80-87489-25-3. Dostupné z: https://cuni.cz/UK-8533-version1-vyrocní_zprava_2019_univerzita_karlova.pdf
- 27) *Výroční zpráva o činnosti Univerzity Karlovy za rok 2020* [online], 2021. Univerzita Karlova [cit. 2024-07-20]. ISBN 978-80-87489-28-4. Dostupné z: https://cuni.cz/UK-8533-version1-uk_vyrocní_zprava_2020_web.pdf
- 28) *Výroční zpráva o činnosti Univerzity Karlovy za rok 2021* [online], 2022. Univerzita Karlova [cit. 2024-07-20]. ISBN 978-80-87489-35-2. Dostupné z: https://cuni.cz/UK-8533-version1-uk_vyrocní_zprava_2021_150_dpi.pdf

- 29) *Výroční zpráva o činnosti Univerzity Karlovy za rok 2022* [online], 2023. Univerzita Karlova [cit. 2024-07-20]. ISBN 978-80-87489-42-0. Dostupné z: https://cuni.cz/UK-8533-version1-vzc_uk_2022.pdf
- 30) *Výroční zpráva o činnosti Univerzity Karlovy za rok 2023* [online], 2024. Univerzita Karlova [cit. 2024-07-20]. ISBN 978-80-87489-50-5. Dostupné z: https://cuni.cz/UK-8533-version1-vzc_uk_2023.pdf
- 31) WALTON, Rebecca A. a Jenica BUNDERSON, 2021. Measuring the Past to Guide the Future: Takeaways from a Retrospective Disciplinary Analysis on Print Books and Ebooks. *Collection Management* [online]. 2021-04-03, **46**(2), 80-90 [cit. 2024-04-06]. ISSN 0146-2679. Dostupné z: doi:10.1080/01462679.2020.1841701
- 32) WELLS, David a Anita SALLENBACH, 2023. Print Books and Ebooks: The New Equilibrium in an Academic Library. *Journal of the Australian Library and Information Association* [online]. 166-177 [cit. 2024-03-24]. ISSN 2475-0158. Dostupné z: doi:10.1080/24750158.2023.2183560
- 33) YUAN, Weijing, Marlene VAN BALLEGOOIE a Jennifer L. ROBERTSON, 2017. Ebooks Versus Print Books: Format Preferences in an Academic Library. *Collection Management* [online]. 2017-11-02, **43**(1), 28-48 [cit. 2024-03-11]. ISSN 0146-2679. Dostupné z: doi:10.1080/01462679.2017.1365264

Další zdroje – zveřejněná data k této práci

- 1) Dorážková, L. (2024). Data k diplomové práci – Dorážková Lucie [Data set]. Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13079590>

14 Seznam grafů a tabulek

Graf 1- Počty výpůjček na všech vysokých školách, které jsou součástí AKVŠ 19

Tabulka 1 - Počty výpůjček na všech vysokých školách, které jsou součástí AKVŠ...19

Tabulka 2 - Přírůstek knihovního fondu UK za rok – fyzické jednotky vs. e-knihy.....22

Tabulka 3 - Počty výpůjček z knihoven Masarykovy univerzity mezi lety 2014–2023 .22

Tabulka 4 -Přírůstek knihovního fondu MUNI za rok – fyzické jednotky vs. e-knihy ...23

15 Přílohy

Příloha č. 1 – Vzor Informovaného souhlasu

Informovaný souhlas s účastí ve výzkumu a se zpracováním osobních údajů

Informace o výzkumu:

Výzkum je součástí mé (Lucie Dorážková) diplomové práce, která se jmenuje Postoj studentů k využití fyzických fondů knihoven a probíhá formou polostrukturovaných rozhovorů, které trvají kolem 30 minut. Rozhovor je nahrávám a zároveň je pořizován jeho přepis. Cílem výzkumu je zjistit, jaké bariéry mají studenti při vypůjčování fyzických fondů knihoven.

Informace o účastníkovi výzkumu:

jméno a příjmení:

e-mail:

Prohlášení

Já níže podepsaný/-á potvrzuji, že

- a) jsem se seznámil/-a s informacemi o cílech a průběhu výše popsaného výzkumu (dále též jen „výzkum“);
- b) dobrovolně souhlasím s účastí své osoby v tomto výzkumu;
- c) rozumím tomu, že se mohu kdykoli rozhodnout ve své účasti na výzkumu nepokračovat;
- d) jsem srozuměn s tím, že jakékoliv užití a zveřejnění dat a výstupů vzešlých z výzkumu nezakládá můj nárok na jakoukoliv odměnu či náhradu, tzn. že veškerá oprávnění k užití a zveřejnění dat a výstupů vzešlých z výzkumu poskytují bezúplatně.

Zároveň prohlašuji, že

- a) souhlasím se zveřejněním anonymizovaných dat a výstupů vzešlých z výzkumu a s jejich dalším využitím v rámci ČR i zahraničí;
- b) souhlasím se zpracováním a uchováním osobních a citlivých údajů v rozsahu v tomto informovaném souhlasu uvedených ze strany Univerzity Karlovy, Filozofické fakulty, IČ: 00216208, se sídlem: nám. Jana Palacha 2, 116 38 Praha 1, a to pro účely zpracování dat vzešlých z výzkumu, pro účely případného kontaktování z důvodu zpracování dat vzešlých z výzkumu či z důvodu nabídky účasti na obdobných akcích a pro účely evidence a archivace; a s tím, že tyto osobní údaje mohou být poskytnuty subjektům oprávněným k výkonu kontroly projektu, v jehož rámci výzkum realizován;
- c) jsem seznámen/-a se svými právy týkajícími se přístupu k informacím a jejich ochraně podle § 12 a § 21 zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, tedy že mohu požádat Univerzitu Karlovu v Praze o informaci o zpracování mých osobních a citlivých údajů a jsem oprávněn/-a ji dostat a že mohu požádat Univerzitu Karlovu v Praze o opravu nepřesných osobních údajů, doplnění osobních údajů, jejich blokaci a likvidaci.

Výše uvedená svolení a souhlasy poskytují dobrovolně na dobu neurčitou až do odvolání a zavazují se je neodvolat bez závažného důvodu spočívajícího v podstatné změně okolností.

Vše výše uvedené se řídí zákony České republiky, s výjimkou tzv. kolizních norem, a bude v souladu s nimi vykládáno, přičemž případné spory budou řešeny příslušnými soudy v České republice.

Potvrzuji, že jsem převzal/a podepsaný stejnopis tohoto informovaného souhlasu.

Dne:

Podpis:

Příloha č. 2 – Základní otázky pro rozhovor

1. Věk, pohlaví?
2. Fakulta, obor? (Na začátku nebo na konci studia?)
3. Jsi registrovaným čtenářem knihoven UK? Navštěvuješ dílčí knihovny? Jaké?
4. Půjčuješ si fyzické knihy? Proč ano, proč ne? Za jakým účelem (extra informace, povinná četba, učebnice/skripta, seminárky, závěrečné práce, volný čas, ...)
  1. zdroje k seminárním pracím e-zdroje nebo tištěné? důvod?
5. Využíváš i e-zdroje? Více nebo méně než tištěné?
6. Dostáváš od vyučujících seznamy literatury? Pokud ano, kde sháníš knihy? Pokud ne, dostával/a jsi dříve?
7. Kde sháníš literaturu ke studiu? Navštěvuješ i jiné knihovny? Dáváš jim přednost před knihovnami UK? Proč ano, proč ne?
8. Má vliv na půjčování knih orientace v knihovně? Jak to ve vaší knihovně funguje (systém objednávek/volného výběru)?
9. Změnilo se něco v této oblasti po pandemii Covid 19?
10. Jak to bylo na SS?
11. Vidíš rozdíl mezi dlouhodobým studiem nějakého tématu a krátkým textem ze kterého je třeba jen např. odstavec nebo pár stránek? Způsobí to u tebe rozdíl ve hledání zdrojů?
12. Co by mohli knihovny udělat pro to, aby sis půjčoval/a víc fyzických knih?
13. Máš nějaké bariéry k tomu si půjčovat fyzické knihy (např. otevírací doba)?
14. Stane se ti někdy, že k tomu, co se učíš není tištěný zdroj?
15. Setkal/a ses někdy s něčím, co způsobilo, že už do knihoven nechodíš? Máš nějakou negativní zkušenost?
16. Mohou být poplatky bariérou?
17. Máš nějakou zahraniční zkušenost?
18. Alza boxy, jednotné biblioboxy?
19. Máš nějaké další komentáře/poznámky, či připomínky?

Příloha č. 3 – Přepisy rozhovorů – jsou přiloženy k práci odděleně